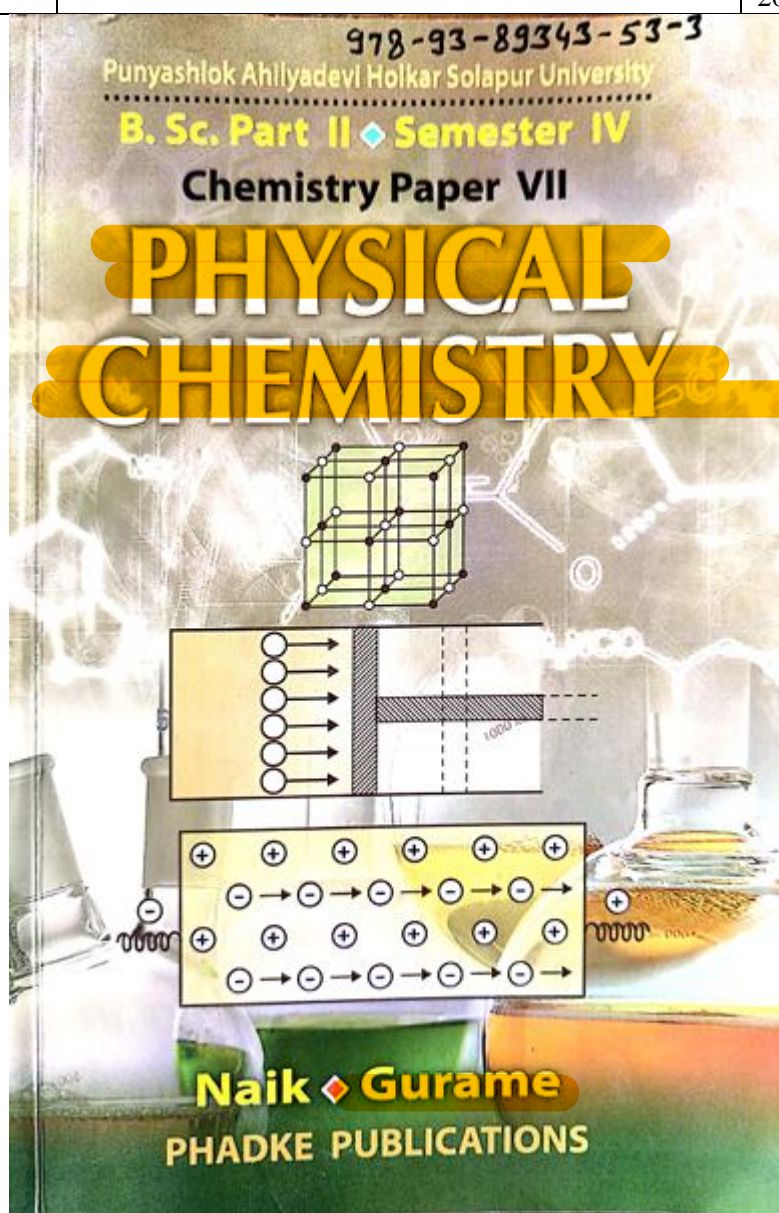

10 7	Dr. V. M. Gurame	Text book of Physical chemistry BSc II	2021	978- 9389343-53- 3
---------	---------------------	--	------	--------------------------

PUNYASHLOK AHILYADEVI HOLKAR
SOLAPUR UNIVERSITY • NEW SYLLABUS
AS PER CHOICE BASED CREDIT SYSTEM (CBCS) PATTERN

(introduced from June, 2020)

B. Sc. Part II • SEMESTER IV
CHEMISTRY PAPER VII

PHYSICAL CHEMISTRY

by

Dr. S. J. Naik

M. Sc., Ph.D.

Ex. Regional Director,
YCMOU, Regional Centre
Pune & Solapur.
Ex. Principal,
The New College, Kolhapur.
& V. P. Mahavidyalaya, Kale.

Dr. V. M. Gurame

M. Sc., Ph.D.

Assistant Professor, Department of
Chemistry,
Shri Shivaji Mahavidyalaya,
Barshi, Dist. Solapur.

PHADKE PUBLICATIONS

Distributed by : **PHADKE BOOK HOUSE**

© (0231) • 25 40 211 (6 Lines) | Phadke Bhavan,
Near Hari Mandir, Dudhali,
• Website - www.phadkebooks.in | KOLHAPUR - 416 012.
• E-mail - customersupport@phadkebooks.in

Pune Branch 'Shriphal Prasad', 415, Narayan Peth, Munjaba Lane,
Pune - 411 030. ♦ Telefax : (020) 244 82 951.

STATUTORY WARNING

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or utilized, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission in writing of the publisher or in accordance with the provision of the Copyright Act 1957 (as amended.) Any person who does an unauthorised act in relation to this publication may be liable to Criminal Prosecution and Civil Claims for damages. All legal disputes subject to Kolhapur Jurisdiction.

ISBN 978-93-89343-53-3

Code No. J 397

Price ₹ 65/-

First Edition as per New Syllabus : March, 2021

Published by ←

Mrs. Neha Mandar Phadke, For Phadke Publications,
1003/4, 'B', 'A' Ward, Ganesha Residency,
Flat No. 8, Shivaji Peth, Kolhapur.

Printed by ←

Dasharath Book Binding Works,
Yashoda Vishwas Colony,
D. P. Road, Lakshatirth Vasahat, Kolhapur.

10 8	Dr. V. M. Gurame	Text book of Physical chemistry BSc III	2021	978-81- 952879-4-9
---------	---------------------	---	------	-----------------------

9 0 5 6 9 -

As per Punyashlok Ahilyadevi Holkar Solapur
University's New Syllabus (CBCS)

(w.e.f. June, 2021)

B. Sc. PART III ◉ SEMESTER V

CHEMISTRY PAPER IX

**PHYSICAL
CHEMISTRY**

by

Dr. S. J. Naik

M. Sc., Ph.D.

Ex-Regional Director,
YCMOU, Pune & Solapur Region &
Ex. Principal, The New College,
Kolhapur & V. P. Mahavidyalaya, Kale.

Dr. V. M. Gurame

M. Sc., Ph.D.

Assistant Professor,
Department of Chemistry,
Shri Shivaji Mahavidyalaya,
Barshi.

PHADKE PUBLICATIONS

Distributed by : **PHADKE BOOK HOUSE**

☎ (0231) • 25 40 211 (6 Lines)

• Website - www.phadkebooks.in

• E-mail - customersupport@phadkebooks.in

Phadke Bhavan,
Near Hari Mandir, Dudhali,
KOLHAPUR - 416 012.

Pune Branch 'Shriphal Prasad', 415, Narayan Peth, Munjaba Lane,
Pune - 411 030. ♦ Telefax : (020) 244 82 951.

STATUTORY WARNING

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or utilized, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission in writing of the publisher or in accordance with the provision of the Copyright Act 1956 (as amended.) Any person who does an unauthorised act in relation to this publication may be liable to Criminal Prosecution and Civil Claims for damages. All legal disputes subject to Kolhapur Jurisdiction.

ISBN 978-81-952879-4-9

Code No. J 410

Price ₹ 55/-

First Edition as per New Syllabus : September, 2021

Published by ←

Mrs. Neha Mandar Phadke, For Phadke Publications,
1003/4, 'B', 'A' Ward, Ganesha Residency,
Flat No. 8, Shivaji Peth, Kolhapur.

Printed by ←

Shri Prafulla Pathak, at Swaroop Printing Press,
2576/B, Khasbag, Back of Private High school,
Kolhapur - 416 008.

10
9

Dr. V. M.
Gurame

Text book of Industrial and analytical Physical
chemistry BSc III

2021

978-93-
86766-58-8

Speciman 2
COPY

SOLAPUR UNIVERSITY ♦ NEW SYLLABUS
AS PER CHOICE BASED CREDIT SYSTEM (CBCS) PATTERN
(introduced from June, 2018)

B. Sc. Part III • Semester V
CHEMISTRY PAPER XII

**ANALYTICAL &
INDUSTRIAL PHYSICAL
CHEMISTRY**

by

Dr. S. J. Naik

M. Sc., Ph.D.

Ex-Regional Director,
YCMOU, Pune & Solapur Region &
Ex. Principal, The New College,
Kolhapur & V. P. Mahavidyalaya, Kale.

Prof. L. G. Vithalkar

M. Sc., M.Phil.

Ex-Head,
Department of Chemistry
The New College, Kolhapur.

Dr. S. D. Bajaga

M. Sc., Ph.D. D.H.E

Department of Chemistry,
The New College, Kolhapur.

Dr. V. M. Gurame

M. Sc., Ph.D.

Department of Chemistry,
Shri Shivaji Mahavidyalaya,
Barshi, Dist. Solapur

Dr. T. N. Lokhande

M. Sc. Ph. D.

Head, Dept. of Chemistry
Shri Shivaji Mahavidyalaya

Barshi - 413411, Dist. Solapur

PHADKE PUBLICATIONS

Distributed by : **PHADKE BOOK HOUSE**

622, Tadwalkar Wada, Shukrawar Peth, Solapur - 413 002.
Mobile No. 94 23 50 89 19

Distributed by : **PHADKE BOOK HOUSE**

☎ (0231) • 25 40 211 (6 Lines) || Phadke Bhavan,
• Website - www.phadkebooks.in || Near Hari Mandir, Dudhalli,
KOLHAPUR - 416 012.
• E-mail - customersupport @ phadkebooks.in

Pune Branch 'Shriphal Prasad', 415, Narayan Peth, Munjaba Lane,
Pune - 411 030. • Telex : (020) 244 82 951.

STATUTORY WARNING

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or utilized, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission in writing of the publisher or in accordance with the provision of the Copyright Act 1956 (as amended.) Any person who does an unauthorised act in relation to this publication may be liable to Criminal Prosecution and Civil Claims for damages. All legal disputes subject to Kolhapur Jurisdiction.

ISBN 978-93-86766-58-8

Code No. J285

Price ₹ 40/-

First Edition as per New Syllabus : July, 2018

Published by ←

Mrs. Neha Mandar Phadke, For Phadke Publications,
1003/4, 'B', 'A' Ward, Ganesh Residency,
Flat No. 8, Shivaji Peth, Kolhapur.

Printed by ←

Shri. Dilip Chougule
Anand Offset Printers, 25/3 Y. P. Powar Nagar,
Kolhapur - 416008.

11 0	Dr. Rameshwar Raosaheb Kothawale	Text book of Physics B.Sc. II Sem-IV Paper-VII	2021 978- 9389343-48- 9
---------	---	--	----------------------------------

Punyashlok Ahilyadevi Holkar Solapur University

PHYSICS

B. Sc. Part II ♦ Semester IV ♦ Paper VII

P. K. PATIL ♦ R. R. KOTHAWALE
K. V. ZIPARE ♦ B. R. KARCHE
Phadke Publications

Pune Branch

'Shriphal Prasad', 415, Narayan Peth, Munjaba Lane,
Pune - 411 030. • Telefax : (020) 244 82 951.

STATUTORY WARNING

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or utilized, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission in writing of the publisher or in accordance with the provision of the Copyright Act 1957 (as amended). Any person who does an unauthorised act in relation to this publication may be liable to Criminal Prosecution and Civil Claims for damages. All legal disputes subject to Kolhapur Jurisdiction.

ISBN 978-93-89343-48-9

Code No. J 389

Price ₹ 65/-

First Edition as per New Syllabus : **January, 2021**

Published by ←

Mrs. Neha Mandar Phadke, For Phadke Publications,
1003/4, 'B', 'A' Ward, Ganesh Residency,
Flat No. 8, Shivaji Peth, Kolhapur.

Printed by ←

New Lokpriya Binding Works
B-25, Udyam Co-op., Society, New Industrial Estate,
Y. P. Powar Nagar, Kolhapur - 416 008.

11 1	Dr. Rameshwar Raosaheb Kothawale	Text book of Physics B.Sc. II Sem-IV, Paper-VIII	2021	978- 9389343-49- 6
---------	---	--	------	--------------------------

Punyashlok Ahilyadevi Holkar Solapur University

PHYSICS

B. Sc. Part II ♦ Semester IV ♦ Paper VIII

← Bragg spectrometer →

P. K. PATIL ♦ R. R. KOTHAWALE
K. V. ZIPARE ♦ B. R. KARCHE
Phadke Publications

Pune Branch

'Shriphal Prasad', 415, Narayan Peth, Munjaba Lane
Pune - 411 030. • Telefax : (020) 244 82 951.

STATUTORY WARNING

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or utilized, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission in writing of the publisher or in accordance with the provision of the Copyright Act 1957 (as amended.) Any person who does an unauthorised act in relation to this publication may be liable to Criminal Prosecution and Civil Claims for damages. All legal disputes subject to Kolhapur Jurisdiction.

Code No. J 390

Price ₹ 60/-

First Edition as per New Syllabus : January, 2021

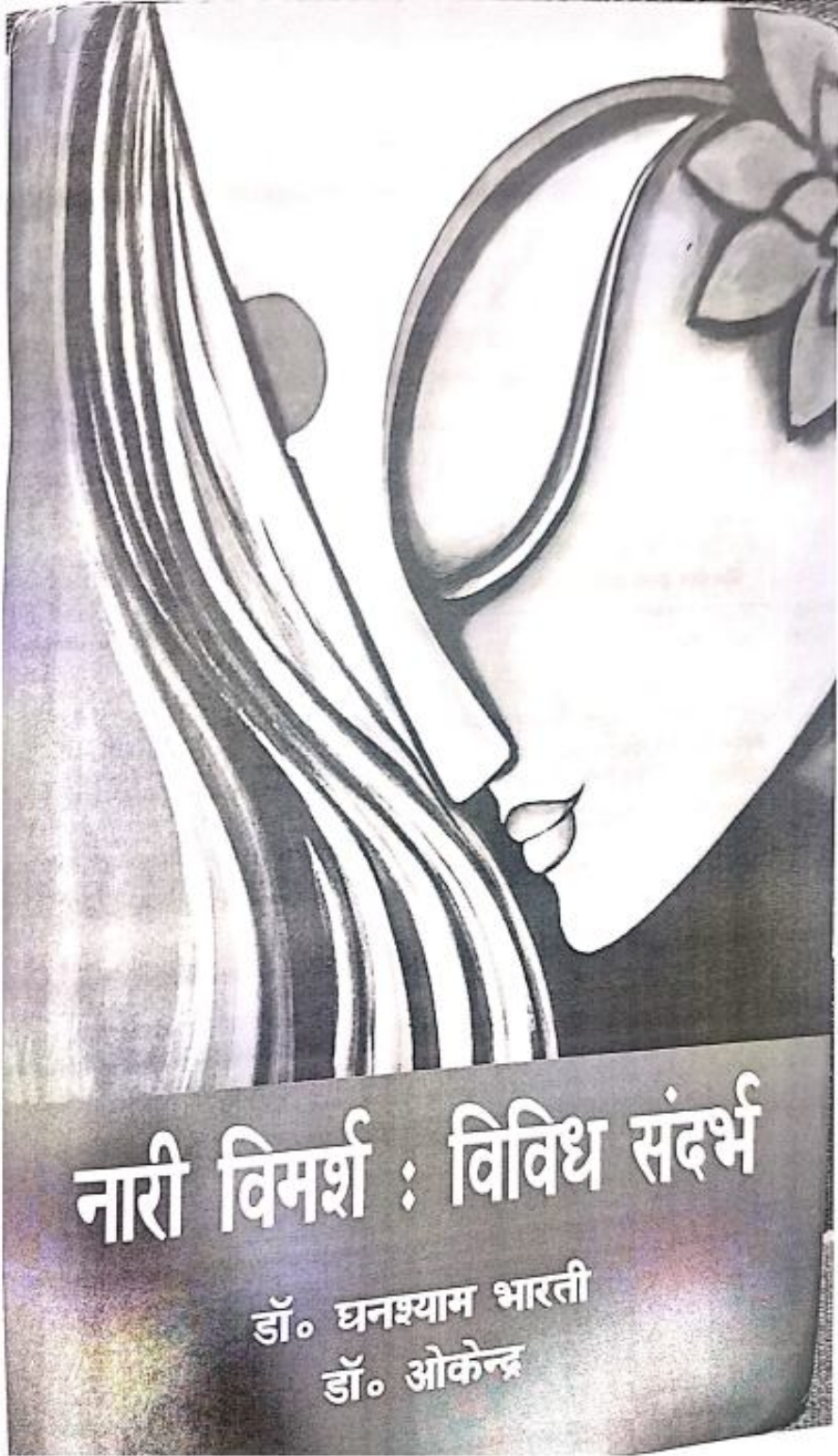
Published by ←

Mrs. Neha Mandar Phadke, For Phadke Publications,
1003/4, 'B', 'A' Ward, Ganesh Residency,
Flat No. 8, Shivaji Peth, Kolhapur.

Printed by ←

M/s/ Dasharath Book Binding Works,
Yashoda Vishwas Colony,
D. P. Road, Lakshatirth Vasahat, Kolhapur

11 2	Dr.Chaudhari Nilopharbanu MaheubShai kh	Adhunik upanyas mein naari vimarsh, page no.138 (Naari vimarsh vividha sandarbha)	2021	978- 9392611-7
---------	--	--	------	-------------------

जे.टी.एस. पब्लिकेशन्स, दिल्ली

नारी विमर्श : विविध संदर्भ

सम्पादक

डॉ० घनश्याम भारती, डॉ० ओकेन्द्र

पीयर रिव्यू टीम

डॉ० दीपक पाण्डेय, सहायक निदेशक, शिक्षा मंत्रालय भारत सरकार, नई दिल्ली
आचार्य पं० पृथ्वीनाथ पाण्डेय, भाषाविद्-समीक्षक-मीडिया अध्ययन-विशेषज्ञ, प्रयागराज
डॉ० डी० आर० राहुल, प्राचार्य, शासकीय स्नातकोत्तर महाविद्यालय, दतिया, मध्यप्रदेश
डॉ० शिव प्रसाद शुक्ल, प्रोफेसर हिंदी विभाग, इलाहाबाद विश्वविद्यालय, प्रयागराज

वैधानिक चेतावनी

पुस्तक के किसी भी अंश के प्रकाशन- फोटोकॉपी, इलेक्ट्रॉनिक माध्यमों में उपयोग के लिए लेखक/संपादक/प्रकाशक की लिखित अनुमति आवश्यक है। पुस्तक में प्रकाशित शोध-पत्रों में निहित विचार तथा संदर्भों का संपूर्ण दायित्व स्वयं लेखकों का है। संपादक/प्रकाशक इसके लिए उत्तरदायी नहीं है।

© सर्वाधिकार सुरक्षित

प्रथम संस्करण : २०२१

ISBN 978-93-92611-24-7

प्रकाशक

जे०टी०एस० पब्लिकेशन्स

वी-५०८, गली नं०१७, विजय पार्क, दिल्ली-११००५३

दूरभाष : ०८५२७ ४६०२५२, ०११-२२६११२२३

E-Mail : jtspublications@gmail.com

मूल्य : ₹६५.०० रुपये

आवरण : प्रतिभा शर्मा, दिल्ली

मुद्रक : तरुण ऑफसेट प्रिंटर्स, दिल्ली

Nari Vimarsh : Vividh Sandarabh
Edited by Dr. Ghanshyam Bharti, Dr. Okendra

१३.	सिख साहित्य के दर्शन और लोकजीवन में स्त्री का स्थान डॉ० अरुण प्रसाद रजक	१३१
१४.	आधुनिक उपन्यासों में नारी विमर्श डॉ० निलोफर चौधरी	१३८
१५.	Leadership and Women Empowerment in Shakespeare's The Merchant of Venice <i>Dr. Mahesh Kumar Kushwah, Dr. Ram Lakhan Dhakar</i>	१४३
१६.	बालिका-शिक्षा देश का भविष्य रामचन्द्र स्वामी	१५३
१७.	२१वीं शताब्दी और भारतीय नारी जयवीर सिंह	१५६
१८.	गीताजलि श्री के 'तिरोहित' उपन्यास में चित्रित नारी विमर्श डॉ० कांबळे आशा दत्तात्रय	१६७
१९.	ग्रामीण नारी-जीवन : विविध संदर्भ डॉ० इरफाना	१७४
२०.	२१वीं सदी में स्त्री का नवीन स्वरूप नुसरत	१८५
२१.	२१वीं सदी में नारी की संभावनाएं एवं चुनौतियाँ आशीष कुमार साव	१९४
२२.	मैत्रेयी पुष्पा के उपन्यास 'इदन्नमम' में नारी मनोविज्ञान खुराइजम बेबीरोशिनी	२०१
२३.	दलित साहित्य की प्रेरणा : महात्मा ज्योतिबाफुले का योगदान शिल्पी सुमन प्रकाश	२१३
२४.	वेदों में नारी विमर्श पटेल पायल कुमारी अरविंद भाई	२२४
२५.	२१वीं सदी और सुशीला टाकमौरे की आत्मकथा 'शिकंजे का दर्द' में विद्रोह का सांस्कृतिक रूपांतरण डॉ० अनिल कुमार	२३१
२६.	सरकार-समाज-शिक्षा और नारी प्रा. विजय डी. वाकोडे	२४६
२७.	जैनैद्र कुमार के 'त्यागपत्र' उपन्यास में भारतीय नारी दर्शन प्रा. वंदना भिवा जाधव	२५१

आधुनिक उपन्यासों में नारी विमर्श

डॉ० निलोफर चौधरी
सहायक प्राध्यापक

श्री शिवाजी महाविद्यालय, नाशिक

पु.अ.हो. सोलापूर विश्वविद्यालय, सोलापूर
पत्राचार : किला रोड, मंडई पेठ, परंडा, जि. तस्मानाबाद
ई-मेल : nilofarchaudhari@gmail.com
मोबाइल : 7385281956

सारांश

साहित्य में स्त्री विमर्श की जो रूपरेखा विगत कुछ सालों में उभरकर आती है उसमें आर्थिक स्तर पर स्त्री की शोषणजनित दयनीयता का चित्रण प्रमुख है। साथ ही समाज निर्मित आदर्श नारी के बोधे त्याग, सहन, झुकना, टुटना तथा दबना ही जिसकी नियति बन गयी थी उसे तोड़ने की छटपटाहट, रूढ़ संस्कारों से मुक्ति की कामना अपनी स्वतंत्रता अस्मिता की पहचान, निर्णय की स्वतंत्रता, अपनी क्षमता और प्रतिभा का विकास तथा जीवन के विभिन्न क्षेत्रों में अपनी सार्थक उपस्थिति दर्ज करने का संघर्ष कुछ अहम मुद्दे हैं। नारी के सामाजिक मूल्यों की परख समाज और साहित्य के पल-पल परिवर्तित परिवेशों से हो सकती है। आज जीवन में प्रत्येक क्षेत्र में नारी के दर्शन हो रहे हैं।

भारतवर्ष में स्त्री संदर्भित समस्याओं जैसे अंधविश्वास, तलाक, विधवा विवाह, कुरूपियाँ और महत्वपूर्ण कानूनों की भूमिकाओं को लेकर लेखिकाओं ने गहन चिंतन किया है। आज स्त्री सदियों बाद एक खुली सांस ले पाने में समर्थ है। आज नारी का अपना वजूद है, मंजिलें हैं, उपलब्धियाँ हैं। जब तक नारी स्वयं इस कूटघरे को तोड़कर बाहर नहीं निकलेगी बंधन का सिलसिला धमने वाला नहीं है। आज नारी को अपने सही होने की पूरी केंफिखत देनी होती है। इसके लिए उसे जिस मारक प्रक्रिया से गुजरना होता है वह अत्यंत अपमानजनक और पीड़ादायक है। नारी के सही समाजीकरण के लिए उसे जन्म से ही परिवार में सम्मान मिलना आवश्यक है।

11 3	Dr Shashikant Bharat Shinde	E-Commerce and Covid 19	(COVID-19 Pandemic Current Status)	2021	978-93- 90847-06-8
---------	--------------------------------	-------------------------	--	------	-----------------------

 **KRIPA DRISHTI
PUBLICATIONS**
Web: www.kdpublications.in

CERTIFICATE OF ACCEPTANCE

Certificate of acceptance for the chapter titled:

E-Commerce and Covid 19

Authored by:

Mr. Shashikant Bharat Shinde

*has been accepted to publish in Book Chapter titled: **COVID-19 Pandemic***

Current Status (ISBN: 978-93-90847-06-8)

on 03rd May 2021

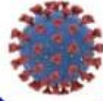
Kripa Drishti Publications
A-503 Poorva Heights, Pashan-Sus Road, Near Sai Chowk,
Pune - 411021, Maharashtra, India.
Email: editor@kdpublications.in

Executive Editor
Mrs. Rajani Adam

Volume 4

COVID-19

PANDEMIC CURRENT STATUS

Chief Editor

Dr. Anbu Arumugam

Senior Assistant Professor (Deputed),
Department of Public Administration,
Presidency College (Autonomous), Chennai,
Tamil Nadu.

Co-Editor

Dr. Rajesh Mourya

Assistant Professor,
Department of Economics,
Government Nehru College,
Sabalgarh, Morena, M.P.

Kripa Drishti Publications, Pune.

Book Title: **COVID-19 Pandemic Current Status**

Editor's: **Dr. Anbu Arumugam, Dr. Rajesh Mourya.**

Author's by: डॉ. राजेश मौर्य, प्रो. जे. पी. मित्तल, Shikha kumari, Geeta Dhania, Digbijoy Das, Tuba Jan, Razia Rahil, Nowsheen Hamid Bhat, Pooja Kumawat, Chandra Prakash Saini, Dr. V. Vidyashree Nandini, Dr. Vijay Venkatesh K., Dr. R. Vaishnavi, Mr. Shashikant Bharat Shinde, Tanmay Ghosh.

4th Edition

ISBN: 978-93-90847-06-8

Published: February 2021

Publisher:

Kripa-Drishti Publications

A-503 Poorva Heights, Pashan-Sus Road, Near Sai Chowk,

Pune – 411021, Maharashtra, India.

Mob: +91-8007068686

Email: editor@kdpublications.in

Web: <https://www.kdpublications.in>

© Copyright **KRIPA-DRISHTI PUBLICATIONS**

All Rights Reserved. No part of this publication can be stored in any retrieval system or reproduced in any form or by any means without the prior written permission of the publisher. Any person who does any unauthorized act in relation to this publication may be liable to criminal prosecution and civil claims for damages. [The responsibility for the facts stated, conclusions reached, etc., is entirely that of the author. The publisher is not responsible for them, whatsoever.]

8.6 Use of Personal Protective Equipment:	87
8.7 Sequence of Personal Protective Equipment Wear (Donning and Doffing):.....	88
8.8 Hand hygiene:.....	88
8.9 Maintenance of Dental Equipments:	88
8.10 Ventilation:.....	89
8.11 Environmental Infection Control:.....	89
8.12 Education and Training:.....	89
8.13 Infected Waste Management:.....	89
8.14 Specific Considerations:	90
8.14.1 Endodontics and Conservative Dentistry:	90
8.14.2 Periodontics:	91
8.14.3 Prosthodontics:.....	91
8.14.4 Oral and Maxillofacial surgery:	91
8.14.5 Oral Medicine and Radiology:.....	91
8.14.6 Pedodontics and Preventive Dentistry:.....	91
8.14.7 Orthodontics:.....	92
8.15 Conclusion:.....	92
8.16 References:	92
9. E-Commerce and Covid 19	94
9.1 Introduction:	94
9.1.1 Developments in the E-Commerce Sector:.....	96
9.2 E-Commerce and Covid-19 Pandemic:	96
9.3 Impact of Covid 19 on E-Commerce:.....	98
9.3.1 Benefits for People Buying 'Online':.....	98
9.4 Covid-19 Related Challenges:.....	99
9.4.1 Key Points:.....	100
9.5 Global, Covid 19 and E-Commerce:	101
9.6 E-Commerce Limitations:.....	102
9.7 Overcoming E-Commerce Limitations:.....	103
9.8 References:	103
10. A Comparative Study between the Vulnerability of Corona Virus and Influenza Virus	104
10.1 Introduction:	104
10.2 Structural Different Between Corona Virus and Influenza Virus:	106
10.3 Genetic Difference Between Coronavirus and Influenza Virus:	107
10.3.1 Genomic Organization of Coronavirus:	107
10.3.2 Genomic Organization of Influenza Virus:	108
10.4 Symptoms:.....	109
10.5 Mode of Transmission:	113
10.6 Conclusions:	114
10.7 References:	114

9. E-Commerce and Covid 19

Mr. Shashikant Bharat Shinde

Assistant Professor, & HOD,
Department of Economics,
Shri Shivaji College,
Barshi Dist Solapur.

Abstract:

E-Commerce is the most considered and preferred way of buying various types of goods and services. Nowadays, E-commerce needs to be replaced with conventional shopping. The only explanation is that consumers can select their own products from all over the world. A large number of different products are available. E-Commerce businesses are also facing some unexpected problems as a result of the covid 19 pandemic. The regression study covered twotime spans to better understand the E-Commerce industry before and after the outbreak of the infectious disease. This brief explores how the COVID-19 crisis accelerates the growth of ecommerce to new companies, markets, and types of products, which may include a transition from luxury products and services to daily necessities on a long-term basis. In these circumstances, e-commerce is now regarded as a substitute source, and e-companies supply products that consumers traditionally purchase in supermarkets. Meanwhile, we want to know how effective they are at balancing costs and benefits and other steps in the near future. We were able to infer an important positive relationship in both periods as a result of our study. Coronavirus has positively impacted the E-Commerce industry, as more retailers and customers have moved their buying and selling practices to online platforms.

Keywords:

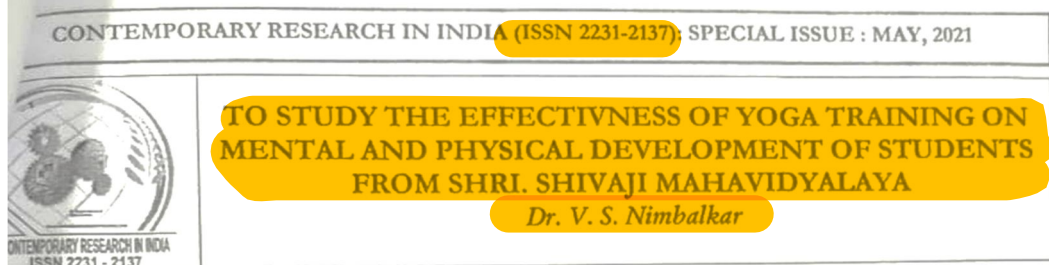
Business, Covid 19, Customer, E-Commerce, Pandemic.

9.1 Introduction:

E-COMMERCE is commonly regarded as the exchange (purchase and sale) of goods and services over electronic networks, such as the Internet. E-commerce has helped businesses grow a larger presence in the industry by providing affordable & well-organized distribution options for their products or services. Electronic shopping, such as books, music and clothing, e-tickets, and financial services, such as stock and online banking, is available to almost all. The technology is thus considered a rather disruptive one.

“Business to Business (B2B), Business to Customer (B2C), Customer to Customer (C2C), and Customer to Business (C2B) are the four types of business transactions (C2B)”. E-commerce is a business activity that takes place over the internet, according to the standard definition. E-commerce websites include Shopify, Myntra, Amazon, eBay, Flipkart, Quikr, and Olx, among others. Global online e-commerce could be worth \$27 trillion by 2020.

11 4	Dr. Vijayanad Shivalal Nimbalkar	To Steady the Effectiveness of Yoga Training on Mental and Physical Development from S.S.M.Barshi.	Researches in 21 st Century A global Prespective	2021	2231 -2137
---------	--	---	--	------	------------

Introduction:

In today's age of information and technology, man being are surrounded by money problems. Today all are frying carrierous treatment for physical health an mind. Even while studying in Shivaji Mahavidyalayas student experience many physical and mental health. Yoga and Pranayama purify the . And so the body calls can taken the oxgen. There understading that Yoga being where science end. In ct Yoga and Science are insparable. The science of ansendetalism is Yoga. The physical oxigin of ogasana is a part of Yoga.

Yogasanas have an effect on the expansion of memory and pranayam has an effect on sensitivity. ogasana and all the joints in body become strong. anayama controls the pulse and control center of e respiratory system. And the inaction of nsciousness takes plaace on this subtle mind, So e sensory capacity increases.

Prueticity asanas and pranayama herearea the fectives of body and mind to work for long time. e happiness is life increases. The tendency and ength to accept the challenges of nature increase. oga practitioner do not fall may to psychosis under e influence of repression of cor eliciting emotion. ou can consist difficulties came with time courage akness of mind dearness. Develop confidence d emotion. And intuition can be achived by ntrolling the The mind ability to control e center of emotion increase. The result of the invention of consciounes, mind, intellent, ego n to good instind. This will not happen even if u do any other type of exercise.

Other type of exercise put a lot of shess on ngs and heart, While Yoga does not put much ainn on heart and wings. on the contrary, respiration d dralutation are streaght. Other type of exercise do

not involve processing the spinal card and en..... - ----- so there there type of exercise how lottle to do with emetion. Yogajans are closly related to the emetional center. Yogajanas like shirsusna, Sar Vangasuna, etx help to send blood quickly to heart abd wings. To purify inspire bloodfrom feet. The heart does not have to null it up, it gets rest.

The present research paper explorer the usefullness of Yoga hasing for the physical and mental development of the students of Shivaji Mahavidyalaya. This Yoga trainig studio how the sutudents develop moral, self - confidence and personality and the effectiveness of yoga trainig.

Title statement :

To study effectivness of yoga training or mental and physical development of students from shri Shivaji Mahavidyalaya.

The Importance of research –

1. To explain the importance of Yoga an Pranayama to college youth for physical health a peace of mind.
2. The only need limited space and less equipme to do yoga.
3. To cultivate good character in studnets.
4. Yogasana help in developing mental peace a intellect.
5. To reduce mental stress and depression.

The need of research:

Innovation and uni..... Are impor qualities. Innovation inspire learning. Education fluid and dyanamic. In short, consuioussness is cre in academic work. Innovation is the process which education experts seek out new initiative revatiline education.

In the 21st century, the media of the ag computers and the internet have spread everyw But at the same time, mainting the health of s

11 5	Dr. Rameshwar Raosaheb Kothawale	Structural Study of Mn dopant and optical behavior of Fe ₂ O ₃ nanoparticle	Int. Jou. of Scientific Res. In Sci. & Tech	2021	2395- 602X
---------	---	---	---	------	------------

International e-Conference on Recent Trends in Nano-Materials and Its Applications-2021
In Association with International Journal of Scientific Research in Science and Technology
Volume 9 | Issue 2 | Print ISSN: 2395-6011 | Online ISSN: 2395-602X (www.ijrst.com)

Structural Study of Mn Dopant and Optical Behaviour of Fe₂O₃ Nanoparticles

S. U. Pawar, R. K. Rajure, S. D. Waghmare, R. R. Kothawale*

Nanomaterial Research Laboratory, Department of Physics, ShriShivajiMahavidyalaya, Barshi, Solapur 413-411, Maharashtra, India

ABSTRACT

Structure of Photocatalytic materials play an important role in the field of renewable energy such as artificial photosynthesis, solar cell etc. Hence, to improve photocatalytic performance via optical property is one of the challenging points in these days. Iron oxide (Fe₂O₃) with direct and indirect band gap has been extensively studied by many researchers in past years due to its excellent physical properties. However, in the field of photocatalysis this material is being ignored because of fast electron-hole recombination rate. This problem can be overcome by doping with suitable and appropriate amount of dopant material. In this report oval shaped Mn doped Fe₂O₃ nanoparticles have been successfully synthesized by simple hydrothermal method. Different (1, 2 and 3) mol% Mn were doped into Fe₂O₃ and its existence was confirmed by EDAX and XPS. The effect of dopant on crystal structure and morphology was studied by X-ray Diffraction and SEM, TEM respectively. The optical properties of synthesized Mn doped Fe₂O₃ nanoparticles were measured by diffuse reflectance spectra.

I. INTRODUCTION

Structural study of nanoparticles which is intermediate between the bulk and atomic/molecular system. Nanoparticles show different properties than the bulk and atomic system which are very useful in various fields like medicine, healthcare, engineering, agriculture, electronics, defense etc. Hence the study of those properties of nanoparticles such as optical, mechanical, thermal, catalytic and magnetic is very interesting and exciting [1-2]. Various well established physical and chemical methods have been used to synthesis nano materials in different shape and size. Here nanoparticles are synthesized by simple hydrothermal method. Artificial photosynthesis replicate the natural process of photosynthesis that converts water and carbon dioxide into carbohydrates and oxygen using sun light as the energy source.

Photocatalytic material play an important role in the field of renewable energy such as artificial photosynthesis, solar cell etc. Hence to improve photocatalytic performance via optical property is one of the challenging points. Iron oxide (Fe₂O₃) with direct and indirect band gap has been extensively studied by many researchers in past year due to its excellent physical properties [3-6]. Fe₂O₃ has wide applications such as ferrofluids, refrigeration, magnetocaloric and biomedical fields. Metal doped nanostructure Fe₂O₃ crystal is highly desirable. These dopant play important role to improve the optical absorption coefficient, donor density, electrical conductivity and flat band potential. In this work Mn is doped in Fe₂O₃ which is synthesized by hydrothermal method. The prepared samples were characterized for crystal structure by X-ray diffraction, surface morphology by Scanning Electron

Copyright © the author(s), publisher and licensee Technoscience Academy. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non-Commercial License, which permits unrestricted non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited

11 6	Dr.Damaji S. Bhise	Studies on some Physicochemical Properties and metal from sediments and the leaves of <i>Xylocarpus granatum</i> Koenig from Revadanda and Jaigad Estuary of Maharashtra Coast	IJBAT (Special 17) 318-323	2021	2347-517X
---------	--------------------	--	----------------------------	------	-----------

IJBAT, Issue (Special-17), June 2021: 318-323

A Double-Blind Peer Reviewed & Refereed Journal

e-ISSN 2347 – 517X

Original Article

INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCHES IN BIOSCIENCES, AGRICULTURE AND TECHNOLOGY

© www.ijrbat.in

STUDIES ON SOME PHYSICOCHEMICAL PROPERTIES AND HEAVY METAL FROM SEDIMENTS AND THE LEAVES OF *XYLOCARPUS GRANATUM* KOENIG FROM REVADANDA AND JAIGAD ESTUARY OF MAHARASHTRA COAST (INDIA)

D. S. Bhise¹ and A. B. Telave²

1. Shri Shivaji Mahavidyalaya, Barshi, Dist. Solapur, (MS), India,

2. Tuljaram Chaturchand College of Arts, Science and Commerce, Baramati, Dist. Pune (MS), India,

E.mail:- damajibhise1982@gmail.com, drajittelave@gmail.com

ABSTRACT:

Mangroves are commonly grown the intertidal zone and border lines of fresh water and marine water. The physicochemical aspects of soil and quantitative estimation of heavy metal from two sampling sites from Maharashtra state was done in the present study. Physical parameter like pH, and electric conductivity, organic matter and chemical parameters were measured. Six heavy metals were quantitatively estimated. Their presence in both soil and plant sample indicates that, mangroves acts as a sink of heavy metals in the coastal region Concentration of heavy metal is remarkable in the plant material of Revadanda estuary. Present investigation suggests that, *Xylocarpus granatum* can be considered as potential accumulator for the heavy metal like lead.

Key Words: Heavy metals, mangroves, soil, Bioaccumulation

INTRODUCTION:

Mangrove forests are among the most productive ecosystem on the earth. They serve as custodian of their juvenile stock and form most valuable biomass (Odum, 1971). These plant species are salt tolerant and provide wide range of ecological and economical products and services and also support variety of other coastal and marine ecosystems. Mangrove exists under conditions of high salinity, extreme tides, strong wind, high temperature and muddy anaerobic soils. There may be no other group of plant with such highly developed morphological, biological, ecological and physiological adaptations to extreme condition. Mangroves are woody plants grows at the interface between land and sea in tropical and

subtropical latitudes. These plants are associated with microbes, fungi, plants and animals to form a mangrove forest community or mangal. This vegetation occurs in rives deltas, lagoons and estuarine complexes (Thom, 1982), and also colonize shorelines and islands in sheltered coastal areas with locally variable topography and hydrology leading to relatively specific structure and function (Lugo and Snedaker 1974).

In the natural and contaminated environment, potentially hazardous heavy metals are present. In natural environment, they occur in very low concentration while in contaminated environment its concentration is very high. In environment, heavy metals arise from various industries. They remain in the ecosystem for

11 7	Dr. Waghmare Vishnu Babruvan	Swatantryapurv Ambedkari Chalvalitil Mahilanche Yogdan Ek Abhyas	B. Adhar	2021	2278-9308
---------	------------------------------------	--	----------	------	-----------

B. Adhar International Peer-Reviewed Indexed Research Journal ISSN :
2278-9308
Impact Factor -(SJIF) -7.675, Issue NO, 316 (CCCXVI) September,
2021

"स्वातंत्र्यपूर्व आंबेडकरी चळवळीतील महिलांचे योगदान – एक अभ्यास"

प्रा. रसाळ दशरथ किशन

(इतिहास विभाग प्रमुख)

लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील महिला
महाविद्यालय, मोलापूर.

प्रा. डॉ. विष्णू वसुवान बाघमारे

(प्रोफेसर व इतिहास विभाग प्रमुख)

श्री. शिवाजी महाविद्यालय, वार्शी

जि. सोलापूर.

घोषवारा (Abstract) :-

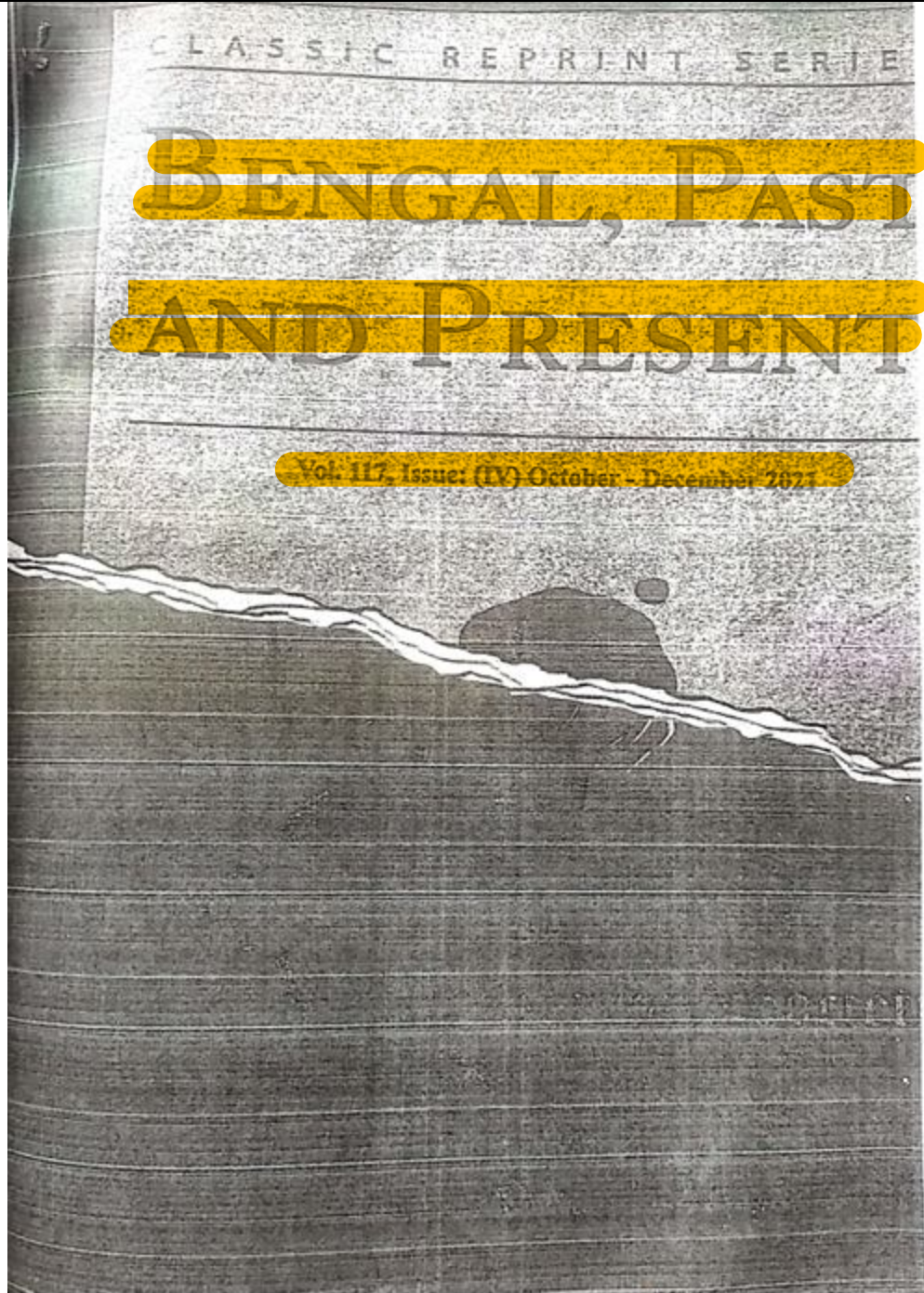
भारताने मिळालेले गौतम बुद्धांच्या काळातील सामाजिक ममतेची चळवळ विपमतावाद्यांनी नष्ट केली व त्यातून सामाजिक विपमतेच्या ममाज व्यवस्थेची उभारणी केली. जातीभेद व रूढीना कायद्याचे स्वरूप प्राप्त झाले व त्यातून मानवी ममदायांमध्ये परस्परविपरीतचा व्यवहार विकृत व अन्याय मूलक स्वरूपाचा होऊन ममाजाची अधोगती झाली मात्र इंग्रजांच्या मनेमुळे व त्यांच्या विकसनशील आणि प्रगत संस्कृतीचे अवलोकन उच्चशिक्षित भारतीयांनी केले. त्या काळी भारताने या रूढीपरंपरांना घालवण्याचे प्रयत्न ब्राम्हो ममाज, प्रार्थना ममाज व आर्य ममाजामार्फत करण्यात आले. परंतु, महान्या फुले यांनी चिन्नाचे महत्त्व ओळखून स्त्री शिक्षणाला सर्वश्रेष्ठ स्थान दिले. आणि माविबीवाई आणि मसुणाबाई क्षीरमागर या त्यांच्या पहिल्या विद्यार्थिनी अमृत १८४८ ते ५० या काळात त्यांनी पुणे व परिमगत २० शाळा काढून त्रितीय मरकार्या जागे केले. १९०८ च्या सुमारास डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी महिलांना अनेक प्रशिक्षण देऊन त्यांना स्थिर करण्याचा प्रयत्न केला. म्हणूनच आंबेडकरी चळवळीतील महिलांचे योगदान पाहणे महत्त्वाचे ठरते.

प्रस्तावना :-

२० व्या शतकात या भारताने ज्या काही अनेक चळवळी झाल्या. त्यामध्ये कामगार चळवळ, शेतकरी चळवळ, आदिवासी चळवळ, व महिलांच्या चळवळी झालेल्या दिसून येतात. मात्र या सर्व चळवळी मध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी प्रेरणा घेऊन अनेक स्त्रियांनी त्यांच्या चळवळी मध्ये फार मोठे योगदान दिलेले दिसून येते. महान्या फुले व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी फार मोठे कार्य केले. स्त्रियांच्या उद्धारामाठी आपल्या गंपूर्ण आसुण्याचा होम करणारे महान्या फुले, माविबीवाई फुले आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे महामानव होते. महान्या फुले हे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे गुरु होते. स्त्रीशिक्षण आणि स्त्रीसुधारणा हा त्यांचा वारसा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी पुढे चालू ठेवला. इनकेच नव्हे तर त्यांचा कायद्याच्या चौकटीत आणून वसविले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी आपल्या कायदांची दिशा शूद्र व अनिशूद्र अमलेल्या घटकांवेच होती. म्हणूनच अस्पृश्या प्रमाणेच शूद्र ठरविल्या जाणाऱ्या स्त्रियांच्या कल्याणाचा त्यांनी नेहमीच विचार केला. त्यांना स्त्री शिक्षणाविषयी पहिल्यापामूनच आस्था होती. तसेच त्यांच्या प्रेरणेमुळे अनेक स्त्रियांनी त्यांच्या अनेक मत्याग्रहात ही महभाग घेतला. जसे की, २३ डिसेंबर १९०३ ला महाड परिषदेमध्ये डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी भाषण दिले ते स्त्रियांच्या दृष्टीने अतिशय महत्त्वाचे होते. त्यांनी अस्पृश्य स्त्रियांना आत्मसन्मानाची आत्मविश्वासाची व स्वतःमधील शक्तीची जाणीव करून दिली होती. म्हणूनच स्वातंत्र्यपूर्व आंबेडकरी चळवळीतील महिलांचे योगदान पाहणे गरजेचे वाटते. या सर्व महिलांचे आंबेडकरी चळवळीतील कार्य अभ्यासून भारती पिढीतील महिलांनी प्रेरणा घ्यावी. तसेच आपली यशस्वी वाटचाल खंबीरपणे करावी हाच या शोध निबंधामागील उद्देश आहे.

आंबेडकरी चळवळीत महिलांचा महभाग पाहतांना लक्षात येते की, महाराष्ट्रातील स्त्रीसुधारणा इतिहासाचा फार मोठी परंपरा आहे. ममाज सुधारकांच्या परिश्रमांमुळे स्त्रीसुधामाठीची वाट नवार झाली. व सामाजिक प्रबोधनामुळे स्त्रियांच्या व ममतेच्या चळवळीतही स्त्रियांचा महभाग वाढू लागला. अशा रितीने डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी चालविलेल्या ममता व न्यायाच्या संघर्षात अनेक महिलांनी महभाग घेतल्याचे दाखवे मिळतात. उदा. १९०३ चा महाड येथील चवदार नळ्याचा नव्याग्रह, आणि १९५६ मधील तामपूर येथील धर्मानर या दोन महत्त्वाच्या घटनांमधील चालखंड हा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या नेतृत्वाखाली झालेल्या दलित मुक्ती चळवळीचा चालखंड हाच. या काळातील प्रत्येक टप्प्यात पुण्याच्या स्त्रियांच्या खांद्या वारून अस्पृश्य ममाजातील महिला मुद्रा सामील झालेल्या होत्या. त्यामध्ये मानव आणि योद्धा नमाजातील महिलांचा महभाग होत. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी वेळोवेळी नवे महिलांना चळवळीत येण्याचे आह्वाण केले होते. या आह्वाणाचा मोठ्या प्रमाणात प्रतिसाद मिळाला हे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या चळवळीत त्यांनी उपस्थिती पाहूनच पटते. जसे की, त्या काळात अनेक महिला आपला विचार पुढे घेऊन आल्याचे दिसून येतात.

11 8	Dr. Waghmare Vishnu Babruvan	Mankeshwar Shiva Temple - Hemadpanti Temple Style	Bengal, Past and Present	2021	0005-8807
---------	------------------------------------	--	-----------------------------	------	-----------

ISSN: 0005-8807

BENGAL, PAST AND PRESENT

Vol. 117, Issue: (IV) October – December 2021

by

Calcutta Historical Society

Contents

Sr. No.	Name of Topic	Page No.
41	INSIDER TRADING IN INDIA: A MAPPING THE CHANGING CONTOURS OF TECHNOLOGY DURING AND POST COVID	205-209
42	INTERNET ADDICTION AMONG COLLEGE STUDENTS IN RELATION TO AGGRESSION	210-213
43	SYNTHESIS AND SPECTRAL CHARACTERIZATION OF NOVELSCHIFF BASE COMPLEXES DERIVED FROM 4-HYDROXYBENZALDEHYDE DERIVATIVES OF BENZILMONOXIMETHIOCARBOHYDRAZIDE	214-219
44	IMPACT OF COVID-19 ON SELF-HELP GROUP	220-221
45	A STUDY OF PROBLEMS AND PROSPECTS OF KISAN CREDIT CARD HOLDER TRIBAL FARMERS IN TALODA TALUKAS	222-228
46	COVID-19 PANDEMIC AND EMPLOYMENT OPPORTUNITIES	229-232
47	LEFT MOVEMENT IN SOLAPUR AND INDIAN FREEDOM STRUGGLE	233-235
48	MANKESHWAR SHIVA TEMPLE - HEMADPANTI TEMPLE STYLE	236-239
49	CONTRIBUTION OF DALIT WOMEN IN THE SOCIAL MOVEMENT IN THE CITY OF SOLAPUR (1990-2020)	240-242
50	NABARD AND SFAC INITIATIVE IN GROWTH OF FARMER PRODUCER COMPANIES IN INDIA	243-246
51	ONLINE LEARNING DURING COVID-19: A MAGIC BULLET	247-250
52	PERFORMANCE ANALYSIS OF SELECTED INDIAN AUTOMOBILE COMPANIES IN PRESENT ERA	251-256
53	MENTAL REMEDIES IN PALI BUDDHA VACHANA IN PANDEMIC SITUATION LIKE COVID-19	257-261
54	CAUSES OF DROPOUT AMONG SECONDARY SCHOOL STUDENTS: A CASE STUDY OF SLUM AREAS IN CHANDIGARH	262-267
55	SYNTHESIS, STRUCTURAL AND SPECTRAL STUDIES OF NEW COMPOUNDS DERIVED FROM ISOEUGENOL AND INDOLE-3-ACETIC ACID	268-272
56	METALLATION OF TRIDENTATE α -BENZILMONOXIMETHIOCARBOHYDRAZIDE-p-DIMETHYLAMINOBENZALDEHYDE WITH Mn(II), Co(II), Fe(II), Cu(II), Cr(II) and Hg(II): PHYSICAL, MAGNETIC AND SPECTRAL STUDY	273-277
57	MAHARANI TARABAI AND MARATHA WAR OF INDEPENDENCE: A BRIEF STUDY	278-282
58	POSITIVE & NEGATIVE IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON ENVIRONMENT	283-286
59	PRARTHANA SAMAJ	287-289

MANKESHWAR SHIVA TEMPLE - HEMADPANTI TEMPLE STYLE

Mr. Gangawane Balaji Dagdu
Head & Associate Professor (History), Mauli Mahavidyalaya Wadala, Tal.- North Solapur Dist., Solapur

Dr. Waghmare Vishnu Babruvan
Professor & Head (History), Shri Shivaji Mahavidyalaya, Barshi, Tal., Barshi, Dist., Solapur.

Abstract

The study of temples is a holistic study of the art, culture and social life of the time. Because the temple was an influential social institution of life in ancient India. Therefore, the art and symbols in it were an effective invention of everyday life at that time. The Hemadpanthi Shiva temple at Mankeshwar is no exception. During the Yadav period, during the reign of Hemadri, a minister of the Yadav emperor Mahadev, many temples were built in western India, which are known as Hemadpantiya. In fact, a similar style of temple construction seems to have existed in this area even before the Yadav period. Yadav and Eastern temples can be seen in large numbers in Osmanabad district. In most of the images of Shiva or Mahadev are seen in the Hemadpanthi temple. They are related to the idea of truth, Shiva and beauty.

Introduction

Importance of Research Topic:

Mankeshwar Shiva Temple It is important to bring the glory of historical architecture to the world. It is important to inform the readers and tourists about the existence of Hemadpantiya temple style in the field of architecture along with historical and pilgrimage information. That will lead to the development of tourism sector in the district.

There are various types of temples in the Mankeshwar Shiva Temple area, especially Hemadpantiya style temples, forts, monasteries, caves, Osmanabad district area can be seen. Some places in this area are also historically unknown. Therefore, it is important to study the Hemadpanti Shiva temple style at Mankeshwar.

Research Objectives:

Any social research depends on certain objectives. With definite objectives, you carefully study the topics of the ninth study. In any scientific research, you have to ensure clear objectives. The following objectives are put forward while clarifying the direction of this research.

1. Ancient and medieval religious shrines in the Mankeshwar area to study history.
2. To study Mankeshwar Hemadpanthi temples.
3. To study the Hemadpanthi temple style at Mankeshwar.
4. To review the art and architecture of Osmanabad district.
5. To shed light on the archeological remains and material resources at Mankeshwar.

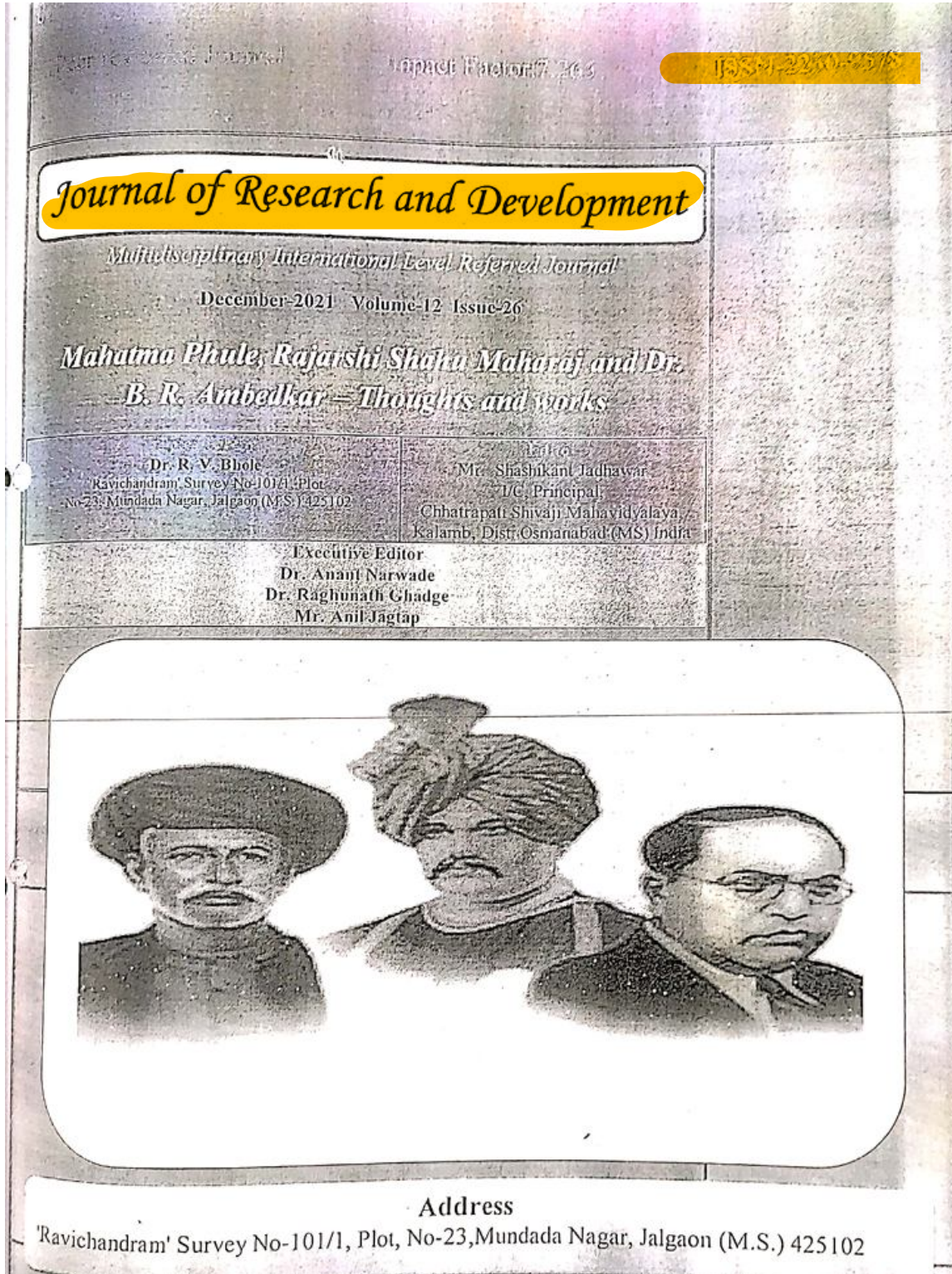
Examining all these objectives reveals how comprehensive and coherent the subject is in terms of fulfillment.

Assumptions of Research:

In order to complete the research work in a successful manner, statements have to be made in the research. Based on these statements, research can be inferred. Some of the hypotheses of this research are as follows.

1. In the Mankeshwar area, the Maurya, Satvahana, Wakataka, Rashtrakuta, Chalukya and Yadav dynasties enjoyed political power in ancient times.
2. Although the centers of political power were held by different religious and sectarian rulers, multi-religious architecture developed.
3. The construction style of Hemadpanti temple was developing in Mankeshwar area during the time of different rulers.

11 9	Mr. Londhe Samadhan Vitthal	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे संसदीय लोकशाहीसंबंधी विचाराची प्रासंगिकता	Journal of Research and Development	2021	2230-9578
---------	-----------------------------------	---	---	------	-----------

Journal of Research and Development

A Multidisciplinary International Level Referred and Peer Reviewed Journal

December-2021 Volume-12 Issue-26

On

*Mahatma Phule, Rajarshi Shahu Maharaj and
Dr. B. R. Ambedkar – Thoughts and works*

Chief Editor Dr. R. V. Bhole 'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot No-23, Mundada Nagar, Jalgaon (M.S.) 425102	Editor Mr. Shashikant Jadhawar I/C, Principal, Chhatrapati Shivaji Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Osmanabad (MS) India
Executive Editor Dr. Anant Narwade Dr. Raghunath Ghadge Mr. Anil Jagtap	

EDITORIAL BOARD

Prof. R. J. Varma, Bhavnagar [Guj] Dr. D. D. Sharma, Shimla [H.P.] Dr. Abhinandan Nagraj, Bangalore [K] Dr. Venu Trivedi, Indore [M.P.] Dr. Chitra Ramanan Navi Mumbai [M.S]	guyen Kim Anh, [Hanoi] Vietnam Prof. Andrew Cherepanow, Detroit, Michigan [USA] Prof. S. N. Bharambe, Jalgaon [M.S] Dr. C. V. Rajeshwari, Pottukona [AP] Dr. S. T. Bhukan, Khiroda [M.S]	Dr. R. K. Narkhede, Nanded [M.S] Prof. B. P. Mishra, Aizawal [Mizoram] Prin. L. N. Varma, Raipur [C.G.] Prin. A. S. Kolhe Bhalod [M.S] Prof. Kaveri Dabholkar Bilaspur [C.G]
---	---	--

Published by- Mr. Shashikant Jadhawar, I/C, Principal, Chhatrapati Shivaji Mahavidyalaya, Kalamb, Dist. Osmanabad (MS) India

The Editors shall not be responsible for originality and thought expressed in the papers. The author shall be solely held responsible for the originality and thoughts expressed in their papers.

© All rights reserved with the Editors

18	राजर्षी छत्रपती शाहू महाराजांचे शाश्वत शेती विकासाचे कार्य प्रा.डॉ. श्रद्धानंद बा. माने	56-59
19	दलिताने मानवी हक्क,जातीव्यवस्था आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर प्रा. डॉ. रुपराव उकंडराव गायकवाड	60-62
20	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर – सामाजिक विचार आणि दलित साहित्य डॉ. भारत शिंदे	63-65
21	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे राजकीय विचार प्रा. चौधरी प्रदीप विनायक	66-68
22	गरीब मजदूरों और किसानों की सहायता-ज्योतिबा फुले प्रा. डॉ. कदम एस. एस.	69-71
23	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर धार्मिक विचार प्रा.शफीक लतीफ चौधरी	72-73
24	छ. शाहू महाराज व ब्राह्मेतर स्त्री सुधारणा. डॉ. थोरे किशोर धोंडीबा	74-78
25	डॉ बाबासाहेब आंबेडकरांचे सामाजिक न्याय विषयक विचार प्रा.डॉ रमेश शेवाळे	79-82
26	क्रांतीयोद्धा महात्मा जोतीराव फुले प्रा.सचिन पोपट रावने	83-86
27	शाहू महाराजांच्या अस्पृश्य निर्मूलनाच्या कार्याचा आढावा प्रा. डॉ. युवराज गुंडू सुरवसे	87-88
28	डॉ बाबासाहेब आंबेडकर यांचे संसदीय लोकशाहीसंबंधी विचाराची प्रासंगिकता श्री. समाधान विठ्ठल लोंढे	89-91
29	महात्मा फुले यांचे मराठी साहित्याला योगदान डॉ. अनिल बळीराम बांगर	92-96
30	दलित कवितेवर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांचा प्रभाव प्रा. डॉ.सारिका विष्णूदास मोहीते	97-100
31	महात्मा फुलेंचे स्त्री विषयक कार्य एक दृष्टीकोन प्रा. ज्योतीराम लोखंडे	101-103
32	राजर्षी शाहू महाराज यांचे खेळा प्रतीचे योगदान शिवकुमार शामराव खवाले	104-106
33	डॉ. वी. आर. आंबेडकरांचे आर्थिक विचार आणि योगदान डॉ. दीपक एम भारती ,साखरे ज्योती जालंदरराव	107-109
34	दलित साहित्य पर म.फुले और डॉ.अम्बेडकर के विचारों का प्रभाव (सुषीला टाकभरि के साहित्य के संदर्भ में) प्रा.डॉ.संगीता विश्णु भोसले	110-113
35	महात्मा जोतीराव फुले यांचे राजकीय विचार प्रा.घाडगे सोमनाथ व्यंकटी	114-116

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे संसदीय लोकशाहीसंबंधी विचाराची प्रासंगिकता

श्री समाधान विठ्ठल लोंढे

सहाय्यक प्राध्यापक, राज्यशास्त्र विभाग, श्री शिवाजी महाविद्यालय, वार्धा.

प्रस्तावना:-

आदर्श समाजात एका भागात होणारा बदल दुसऱ्या भागात माहिती होण्याकरिता संसाधने उपलब्ध असतात. यामुळे दोन घटकांतील संवाद वाढण्यास मदत होऊन बंधुतेचा विकास होतो आणि ह्यालाच लोकशाही म्हणतात. लोकशाही म्हणजे केवळ सरकारचे स्वरूप नव्हे, तर ती म्हणजे समूह जीवन, सुसंवादाची अनुभूती होय. लोकशाहीचे म्हणजे इतरांबद्दल आदर व सन्मान राखणे होय. सांक्रिटिसच्या मते, न्याय म्हणजे शक्तिशाली लोकांचे हित जे भारतीय समाजात तंतोतंत लागू होते. कारण ह्या समाजात कायदानुसार जरी सामाजिक समानता, समान सुरक्षा आणि कायद्यासमोर समानता ह्या गोष्टी अस्तित्वात असल्या तरी 'नाही रे' आणि गरीब वर्गासाठी न्याय हा शब्दच त्यांच्या आवाक्याबाहेर आहे. रोसेलो पाऊंड यांनी कायद्याचे अंतिम ध्येय हे सामाजिक गरजांची पूर्तता करणे होय अशी व्याख्या केली आहे. लोक त्याच शासनाच्या आदेशांचे पालन करतात की जे कायद्याद्वारे लोकांच्या गरजा पूर्ण करतात आणि स्वतःचे अस्तित्त्वही जपतात. प्रस्तुत शोधनिबंधातून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे संसदीय लोकशाही संबंधी विचारांचा शोध घेतला जाणार आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे संसदीय लोकशाहीसंबंधी चिंतन :-

बाबासाहेब आंबेडकर हे लोकशाहीचे कट्टर पुरस्कर्ते होते. भारतातील राजकीय, सामाजिक व आर्थिक परिस्थितीच्या अभ्यासातून त्यांचे लोकशाहीविषयक विचार तयार झाले आहेत. 'डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या मते, लोकसंमतीवर आधारित शासनावर विश्वास होता, जनता ही स्वतंत्र असावी व अभिव्यक्ती करावाय़ास सक्षम असावी. सामाजिक बंधनापासून ती मूक्त असावी. जर मी कायदे बनविण्याच्या प्रक्रियेतील घटक नसेल तर मी त्यांचे पालन का करावे? असा त्यांचा सवाल होता. समाजात हा माणसांचा नव्हे, तर वर्गाचा बनलेला असतो आणि म्हणून शासनात मान्य वर्गांना प्रतिनिधीत्व असावे जेणेकरून स्वातंत्र्य, समता व बंधुता प्रत्यक्षात आणता येईल असा त्यांचा आग्रह होता.' डॉ. आंबेडकर हे हुकूमशाहीचे विरोधक आहेत. फॅसिझम, साम्यवादासारख्या सर्वकपवादी शासन पध्दती त्यांना मान्य नाही. समाजाचे चांगल्याप्रकारे परिवर्तन घडवून आणावयाचे असेल तर लोकशाही हा एकमेव मार्ग आहे असे ते मानतात. लोकशाही मुळेच व्यक्तीस्वातंत्र्य जोपासले जाऊ शकते. भारतात शेकडो वर्षांपासून उच्च-नीचता आहे. पददलितांवर अन्याय होत आले आहेत. कमालीची विषमता या देशात आहे, म्हणून शोषित व पिडीतांच्या ज्या तक्रारी आहेत. त्यांना वाचा फोडण्यासाठी लोकशाहीसारखा सर्वोत्तम मार्ग कोणताही नाही. 'या देशात अस्पृश्यतेचे दुःख भोगणाऱ्यांचे दुख इतके भयानक आहे की जगात असे दुख कुठेच नाही. अस्पृश्यांवर रोवराच या देशात मोठी लोकसंख्या आदिवासी व वन्य जमातींची आहे. त्यांना सुधारणेच्या मुख्य प्रवाहात आणण्याचा प्रयत्न सरंजामदारांनी कधीच केला नाही. अशा लोकांच्या हाती सत्ता देणे म्हणजे फाशी देणाऱ्यांच्या हाती सुरी देण्यासारखे आहे' लोकशाही या प्रकारातही आंबेडकरांना संसदीय लोकशाही जास्त पसंत आहे. डॉ. आंबेडकरांचा संसदीय लोकशाही संबंधीचा विचार ब्रिटिश पध्दतीवर आधारलेला आहे. भारतात ब्रिटिश पध्दतीची संसदीय लोकशाही असावी असे त्यांचे मत होते. स्वतंत्र भारतासाठी राज्यघटनेचा जो मसुदा तयार केला त्यातून त्यांची ही श्रद्धा व्यक्त होते. 'केवळ विशिष्ट वर्गातील बहुसंख्य लोकांनीच नव्हे, तर समाजातील सर्वांनीच संविधानात्मक नैतिकतेचे पालन

12 0	Dr. Shriram Hanumant Vaidya	ह िंदी क ातनयों में चित्रित नौकर पेशा नारी की सिंवेदना	बो ल शो	2021	2395- 7115
---------	-----------------------------------	---	---------	------	------------

88. आदिवासी विमर्श	Nisha Sahani	390-393
89. गिरिदास चरण अग्रवाल की कहानियों में "दलित जीवन"	कल्पना जीतन	394-397
90. मराठी साहित्यातील देवदासीचे चित्रण	प्रा. डॉ. सुजिता श्रीपती कांबळे	398-402
91. वर्तमान परिप्रेक्ष्य में नारी विमर्श	डॉ. खट्टमोल मदन जामदेव	403-407
92. हिंदी तथा मराठी कवयित्रियों की इक्वीसटी सदी की कविता में विषय एवं अवैली टर्नी का चित्रण	भाईदास टपुजाच पाटील	408-412
93. किन्नर विमर्श	सरोज शर्मा	413-417
94. 'मैकलुलकींग' में चित्रित एंग्लो-इंडियन जीवन शैली	डॉ. श्रीमिजा पी पी	418-422
95. टर्नी विमर्श	डॉ. सुजीता रावैर	423-427
96. सुरज किष्ण की छँच- उपन्यास में आदिवासी विमर्श	डॉ. बाबासाहेब शेख	428-430
97. इलील-अइलील विषयक साहित्यिक चर्चाएँ और आठवाँ सर्ग	मीतू भाटी, डॉ० बीजा शर्मा	431-439
98. मन्वू अंडारी और शिवानी की कहानियों में परिवेशबोध	सुनील कुमार	440-443
99. हिंदी कहानी और वृद्धजीवन की समस्याएं	अंजना एम	444-447
100. विनोद कुमार सुक्ल की कविताओं में अभिव्यक्त किसान एवं आदिवासी जीवन	अर्चना गायतोंडे	448-453
101. मार्कण्डेय के कथा साहित्य में हाशिए का समाज	बुधरा खान	454-458
102. हिंदी कहानियों में चित्रित लौक्यपेक्षा नारी की संवेदना	डॉ. श्रीराम हनुमंत वैद्य	459-462
103. किन्नरों की दर्शनरी जिंदगी : जिंदगी 50-50	प्रा. अंजली सिद्धाम जाधव	463-466
104. 'पाँव तले की दूब' उपन्यास में आदिवासी विमर्श	डॉ. नवनाथ गाडैकर	467-469
105. मराठी संत कवयित्रियों में नारी वेदना	डॉ. वैशाली सुनील शिंदे	470-473
106. जनजातीय महिला विकास की रणनीतियाँ	डॉ. (श्रीमती) मंजुलता कश्यप, रामसेवक राम अगत	474-480
107. बिजु पानी सब चुन.....	सौम्या. पी	481-484
108. विदेकी टाव के निबंधों में शिवा का बदलता स्वरूप	डॉ. दिव्या वी.एल.	485-488
109. 'अन्या से अनन्या' में चित्रित टर्नी जीवन का चर्चा	डॉ. मिश्रा मुदलीधरन	489-493
110. भारतीय लोक जीवन में स्त्री विमर्श	डॉ. जयश्री किजाटीवाल-कुमावत	494-496
111. हिन्दी कविताओं में पर्यावरण विमर्श	डॉ. सतीश बाणवार	497-500
112. समकालीन रचनाकार मोहनराज वैमिशराय की कहानियों में दलित विमर्श	DARSANA S	501-503
113. समकालीन साहित्य मोदी की ईंट में दलित विमर्श की संघर्ष भाषा	डॉ. अल्पेशभाई एच. गामीत	504-507
114. भारतीय समाज में अनुसूचित जाति की महिला उपपीढ़न का प्रभाव	गामीत विपुलकुमार सीमाभाई	508-511
115. मनोरंजन के क्षेत्र में हिंदी भाषा के माध्यम से रोजगार के अवसर	संयोगिता गौर्या	512-516
116. किन्नर विमर्श : एक परिचय	डॉ. संजय मुजमुले	517-520
117. हिंदी उपन्यास साहित्य में नारी विषय का चित्रण	प्रा. डॉ. शिवानी उत्तम चवटे	521-525
118. भारतीय समाज में नारी का स्थान : एक परिशीलन	डॉ. श्रीमती वनेश्वरी दुबे	526-528

हिंदी कहानियों में चित्रित नौकरीपेशा नारी की संवेदना

-डॉ. श्रीराम हनुमंत वैद्य

श्री शिवाजी महाविद्यालय बार्शी

ग्राम उपलाई (ठों), तहसील- बार्शी, जिला-सोलापुर- पिन 413 411

स्वातंत्र्योत्तर भारत में नारी शिक्षा की प्रगति ने अनेक कार्य क्षेत्रों में न केवल अपनी उपस्थिति दर्ज कराई है बल्कि पुरुषों के साथ कंधे से कंधा मिलाकर कार्य करने की क्षमता और योग्यता को स्थापित करने का सफल प्रयास किया है। वर्तमान युग में नारी आर्थिक आत्मनिर्भर बनाने में एक सीमा तक सक्षम हुई है। उन्होंने अपनी अस्मिता के प्रति सचेत होकर आर्थिक स्वतंत्रता प्राप्त तो कर ली है किंतु वहीं पुरानी रूढ़ी-परंपरा पुरुषी मानसिकता एवं व्यवस्था को बदल नहीं सकी। नौकर पेशा नारी का नारीत्व एवं देह पुरुष अधिकारियों के लिए अनायास मिलने वाली वस्तु समझना ही आज की वास्तविकता है। कार्यालयीन अनेक नारियां पुरुष अहंकार और उपभोग के मानसिकता के शिकार हुई हैं। परिणामस्वरूप आज अनेक नारियां आत्महत्या कर रही हैं।

वर्तमान युग में नारी को दो वर्गों में विभाजित किया है। एक कामकाजी नारी और पारिवारिक नारी। कामकाजी नारी अपने कार्यक्षेत्र के अनुरूप अलग पहचान बना कर परिवार को आर्थिक निर्भर बनाती है। तो पारिवारिक नारी परिवार में आदर्श नारी के रूप में भूमिका निभाती है। उनकी यह दोहरी भूमिका निजी मानसिकता को दर्शाती हैं। वह परिवार और कार्यक्षेत्र की अपेक्षा पूर्ति के लिए दिन-रात मेहनत करती है। अपनी भूमिका को उचित न्याय देती है, फिर भी उनके जीवन में पीड़ा और निराशा ही है। इस दर्द को हिंदी साहित्य में पूरी गहराई के साथ शब्दबद्ध किया है। तस्लीमा नसरीन कहते हैं कि "मैं व्यक्तिगत जीवन में भी एकाधिक लोगों द्वारा और असम्मानित हुई है। मेरे पिता कहां करते शिक्षित होने पर सारा दुख भूल जाएगा। मैंने शिक्षा पाई बड़ी हुई और साथ ही साथ मेरे हृदय में बढ़ता गया पर्वत समान दुख। यह पर्वत धो डालने का जल मेरे समुद्र में नहीं।" नारी की शिक्षा से या अच्छी नौकरी से समस्याएं कम नहीं हो रहे हैं। आधुनिक नारी ने क्षमता अनुसार आर्थिक स्वावलंबन प्राप्त किया है किंतु भारतीय समाज की मानसिकता एवं प्राचीन संस्कारों में जकड़े हुए समाज को वह बदल नहीं सकी। आज भी एक वर्ग उन्हें आदर्श माता, उत्तम गृहिणी एवं आदर्श पत्नी के दायरे में देखता है।

विश्व की सभी भाषाओं में लेखक एवं लेखिका नौकर पेशा नारी की समस्याओं को अपनी लेखनी का विषय बना रहे हैं। हिंदी साहित्य में भी अनेक कहानीकारों ने इस विषय को संवेदना के साथ चित्रित किया है। अचला नागर की 'सिफारिश', कृष्णा अग्निहोत्री की 'सिसकते सापनों की शाम', चित्रा मुद्गल की 'दरमियान', पुष्पपाल सिंह की 'एक ट्रांसफर कैसे यह भी', ममता कालिया की 'जांच अभी जारी है' आदि कहानियां नौकर पेशा नारियों की विद्रूपतापूर्ण विषम परिस्थितियों को उजागर करती हैं।

अचला नागर लिखित 'सिफारिश' कहानी नौकरपेशा नारी की संवेदना और पुरुषी मानसिकता का चित्रण

12 1	Dr. Jadhav Subrao Namdeo	पत्रकार डॉ. बाबासाहेब आम्बेडकर	Journal of Research and Development	2021	2230-9578
---------	--------------------------------	--------------------------------	---	------	-----------

*'Journal of Research & Development' A Multidisciplinary International Level Referred and Peer Reviewed Journal,
Impact Factor-7.263, ISSN: 2230-9578, December 2021, Volume-12, Issue-28
Mahatma Phule, Rajarshi Shahu Maharaj and Dr. B. R. Ambedkar - Thoughts and work*

पत्रकार - डॉ. बाबासाहेब आम्बेडकर

डॉ. सुब्राव नामदेव जाधव

हिंदी विभाग, श्री शिवाजी महाविद्यालय, चार्गी

एक नन्हीं-सी किरन अनंत विश्वास और साधना के बल पर अंधेरे घरों में रोशनी देने के लिए कैसे सूरज बन जाती है, एक नन्हा-सा बीज कैसे विशाल वृक्ष बनने लगता है जो हजारों बेघरों का छांव देता है, एक नन्हीं-सी बूंद कैसे विशाल समुद्र का रूप धारण कर लेती है और असंख्य लोगों की सदियों की तृष्णा शांत करती है और बंबई सागर तट, महाराष्ट्र की भूमि पर कैसे एक अकेले कंठ की पुकार, लाखों-करोड़ों, मूक-दलित, दबे-कुचलों की ओजस्वी वाणी बन जाती, यदि इसे समझना है, पहचानना है तो हमें डॉ. आम्बेडकर की जीवन शैली, उनके गहन पांडित्य, उनके हिमालयी धैर्य को देखना चाहिए। यह एक नए मसीहा, एक नए बुद्ध के अवतरण की कथा है।

क्रमशः सन् 1920 और सन् 1927 में डॉ. आम्बेडकर ने नितांत साधनहीन होते हुए 'मूकनायक' और 'बहिष्कृत भारत' पाक्षिक पत्रों लेखन किया गया। इन पत्रिकाओं के अग्रलेखों में बाबा साहेब ने दलितों और बहिष्कृतों की तत्कालीन आर्थिक, सामाजिक एवं राजनीतिक समस्याओं को उजागर किया है। उनकी दयनीय दशा सामाजिक विसंगतियों पर क्षोभ व्यक्त करने तथा सबर्णों के अन्याय और शोषण का निर्भीकता से विरोध करने के लिए प्रेरित किया। यद्यपि 'बहिष्कृत भारत' और 'मूक नायक' में अग्रलेखों के अलावा सामयिक घटनाएं, आत्म परिचय, पत्र-व्यवहार, विचार-विनिमय आदि अन्य स्तंभ भी थे, जो समकालीन यथार्थ जगत के परिप्रेक्ष्य में उतने प्रासंगिक नहीं

उनकी लेखनी से निकला हर वक्तव्य संदेशात्मक होता था। इनसे दलित आंदोलन में उनकी उत्कट अभिरुचि और योगदान का पता चलता है जब देश में अस्पृश्यों की अपनी कोई आवाज नहीं थी। समस्त राजनीतिक दल और समाज सुधार संस्थाएं जिनकी लगाम सबर्ण हिंदू जातियों या संग्रान्त लोगों के हाथों में होती थीं। वे दलित जातियों को अपने-अपने राजनीतिक लाभों के लिए इस्तेमाल किया करने थे। वर्ण-व्यवस्था के अभिशापों के मूलोच्छेदन के लिए किसी भी दल, किसी भी नेता या समाज सुधारक ने इतना उल्लेखनीय कार्य नहीं किया।

आम्बेडकर की स्पष्ट धारणा थी कि अभी दलितों की सामाजिक ह्रासत और मनस्थिति यह बात समझने के लायक नहीं कि सबर्णों द्वारा छेड़े गए आजादी के आंदोलन से उनका कितना सरोकार है, वे तो पहले ही पुरोहित वर्ग, तथा सबर्ण समाज द्वारा थोपी गई अस्पृश्यता, जातिप्रथा और गरीबी का भारी बोझ ढोकर पशुवत्, नरकतुल्य जीवन जी रहे हैं। अंग्रेजों ने भी उनके शोषण और दमन के चक्र को रोका नहीं, उसे और मजबूत और गतिशील बनाया है। इन सब विसंगतियों, विषमताओं, दुहरे शोषण के कुचक्र को तोड़ने के लिए ही आम्बेडकर ने पत्रिकाओं का संपादन-प्रकाशन किया। उन्होंने स्वतंत्रता आंदोलन में भाग नहीं लिया था, लेकिन वे दलित मुक्ति के लिए जूझते रहे।

'मूकनायक' का संपादन
'मूकनायक' पत्रिका के प्रथमांक में 31 जनवरी, 1920 को 'मनोगत' शीर्षक लेख में डॉ. आम्बेडकर ने जातीय और धार्मिक विषमता पर कटाक्ष करते हुए लिखा :

हिंदू धर्मावलंबियों व्याप्त यह विषमता जितनी अनोखी है, उतनी ही निंदनीय कारण यह है कि विषमता अनुरूप होने वाले व्यवहार का स्वरूप हिंदू धर्म के लिए शोभनीय नहीं कहा जा सकता। स्पष्ट है कि हिंदू धर्म में समाविष्ट होने वाली जातियां ऊंच-नीच की भावना से प्रेरित हैं। किंतु ध्यान में रखने लायक बात यह है कि इस मीनार में सीढ़ी नहीं है। और इसलिए एक मंजिल पर से दूसरी मंजिल पर जाने के लिए मार्ग नहीं है। जो जिस मंजिल में जन्म

12 2	Dr. Somnath Vishnu Yadav	A Theme of Racism In I Dream A World	Kala Sarovar	2021	0975-4520
---------	-----------------------------	---	--------------	------	-----------

A Theme of Racism In I Dream A World By Langston Hughes

Dr. Somnath V. Yadav

I Dream A World is one of the finest poems written by Langston Hughes. Langston Hughes (1902-1967) was a prolific and versatile black American writer. He is the greatest writer ever produced by the black race. He is popularly known as 'Shakespeare in Harlem' and also, the poet laureate of the American Negro for his sound contribution to the liberation of the black community in general and writings in particular. He wrote several poetic collections, novels, critiques of portrayal of the black people in the writings of white people, letters etc. Apart from the writer, he was a leading and powerful social activist one who dedicated his life for the social justice, equality for the black community. He belongs to the early activists and writers who waged a war for equality, liberty, political, educational, religious rights. His whole writings have been characterized by the protest, abolition of slavery, exploitation, sexploitation of the black community at the hands of white people. Throughout his literary career, he raised a strong voice against the tyrannical social, political, and religious white power and supremacy.

The present poem entitled, *I Dream A World* under research deals with his concept of an ideal world and place to live in. Although it is a small poem like his other poems consisting sixteen lines, it strongly conveys his yearning for the eradication of the racial discrimination and the brotherhood. The poem has umpteen undercurrents alluding to the age-old fight of the black community for the establishment of the equal treatment in all walks of life which the black community was purposefully deprived of. What is his dream? What are his expectations as a human being? Why does he dream a utopian world where all the American people would live in a social harmony and solidarity? Or does his dream echo the famous and charismatic 1963 speech delivered by the powerful black leader Martin Luther King Jr. All these questions have been raised and answered. He seems to be dreaming a utopian world where there is peace, complete equality, in the social milieu where the people of the white and black race dwell down the ages, "Where love will bless the earth/And peace its path adorn..." (Hughes3,4). The poet wants to live in a free world where no man will be tortured, discriminated, exploited, on the ground of the colour of his skin. History is a witness to an actual fact that the black community has been fighting for the social equality and a fair treatment.

Further, the poet wants an equal share of the bounties of the natural world. His brethren were not given their share of the natural resources. The black community also has its share but the white community denied and kept them away from enjoying the natural bliss, flora and fauna, and certain human basic needs. He intentionally uses the word 'other' which means the black community. For several thousand years the Negro people were treated as others. We too are from the same world and soil and, hence it is our attribute to enjoy the natural world and her bounties... "Will share the bounties of the earth..." (Hughes-11). The enslavement of the black community was based on the colour, religion, and even gender for that matter. According to Langston Hughes, the nature does never discriminate. All are equal and loved by her. Why do you then discriminate and deprive us from enjoying her gifts? All are her beloved children and no one be denied her bliss and warmth.

Assistant Professor Department of English, Shri Shivaji Mahavidyalaya, Barshi, Dist. Solapur

12 3	Dr. Somnath Vishnu Yadav	A Study of Still I Rise From Racial Perspective	Bengal, Past and Present	2021	0005-8807
---------	-----------------------------	--	-----------------------------	------	-----------

Bengal, Past and Present

UGC Care Group I Journal

ISSN : 0005-8807

A STUDY OF STILL I RISE FROM FEMINIST AND RACIAL PERSPECTIVES

Dr. Somnath Vishnu Yadav

Department of English, Shri Shivaji Mahavidyalaya, Barshi, Dist. Solapur.

Abstract

Maya Angelou was one of the most powerful and celebrated female black writers in the twentieth century that America has ever produced. Her birth name was Marguerite Annie Johnson. But she took the penname Maya Angelou and throughout her literary career spanning almost for six decades she wrote poems, plays, memoirs and autobiographies. Apart from a leading author of several prize winning books, she was also a frontline civil right activist. She was born in 1928 in the USA and died in the year 2014 leaving behind a great legacy of thought –provoking literary output and a clear line of thinking and philosophy. During her six decades of literary career she wrote almost seven autobiographies which exclusively, extensively and minutely deal with the childhood and adulthood painful and unforgettable experiences. Her writings have been governed by racial abuse and discrimination, exploitation of the black race at the hands of the white people, injustice, and suppression of the black women by both the white and black communities. She also wrote about the problems of the women and the restrictions imposed on them by both the communities. Throughout her writings she seems to be fighting and putting up a brave front for the black women's rights. She is a strong voice of the Negro community in general and Negro women in particular.

Introduction

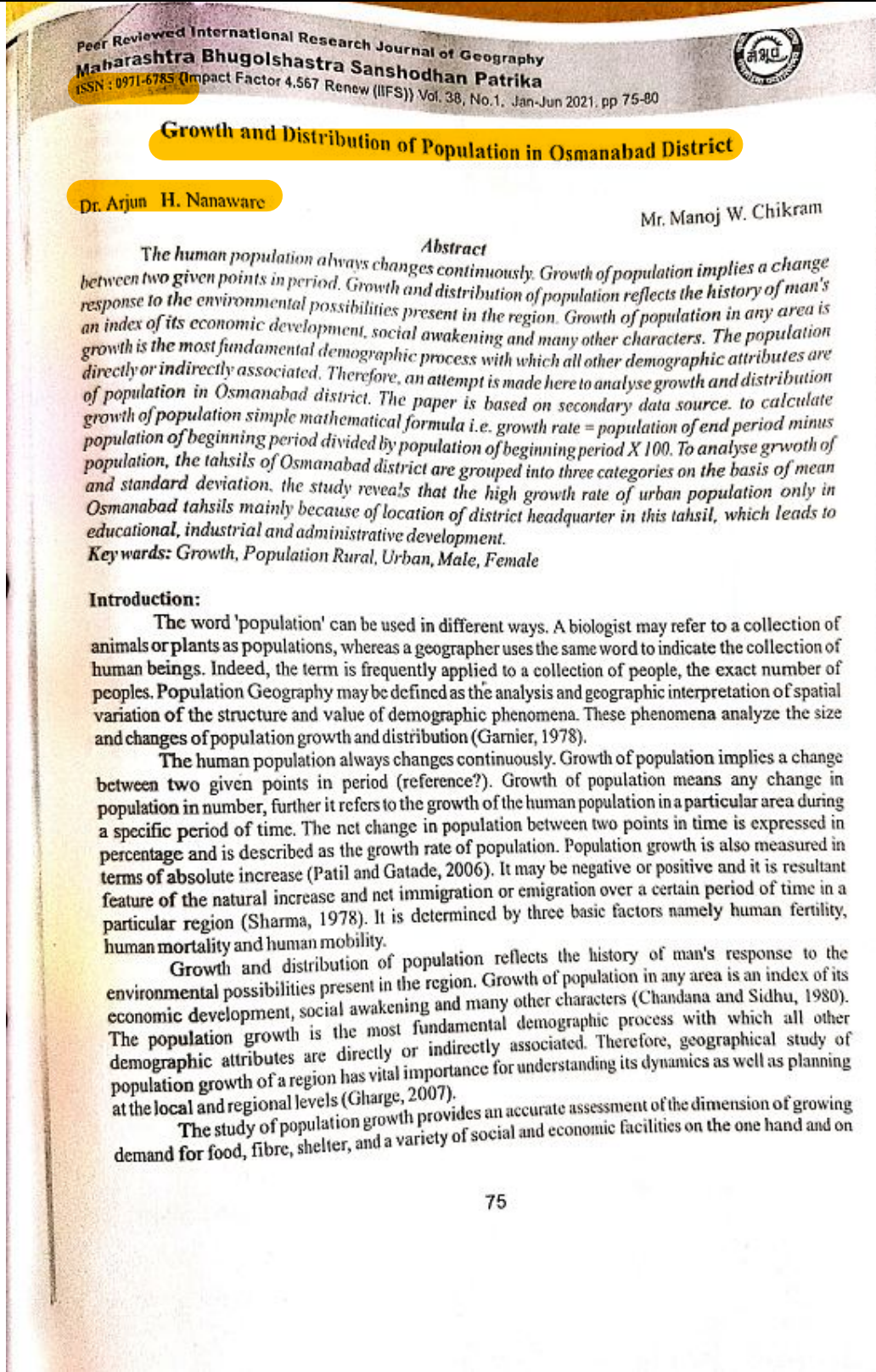
Research Methodology: The research methodology used for this research paper is analytical. Since it is a literary work of art, the other research methodologies used for writing this research paper are descriptive, and applied. The feminist critical theory is applied to bring out the significance of the poem from feminist perspective.

Still I Rise is one of the most famous and even critically acclaimed poetic anthologies by Maya Angelou. It was published in 1978 consisting 32 short poems. The poems in this volume deal with a wide range of themes like exploitation of women, racial discrimination, suppression of women, harassment, determination to rise above the adversities, hopefulness to name a few. But the two important themes that are dominant are feminine politics, suffocation and racial discrimination. The poem entitled *Still I Rise* conveys the subjugation, exploitation, injustice the abuses that the Negro women have to face and suffer with. The white community disrespects and humiliates the Negro women is the core theme of the poem. The poet has very artistically and skillfully depicted with the rhetorical questions. The speaker in the poem raises the valid questions and even answers them in a determined way. The determination of the speaker to rise above the all odds and adversities is very perceptible and obvious.

The history of the black women has always been twisted with the lies. The white community and the male in general have always depicted the black women derogatorily and demonic which in fact is a complete lie. They have seen and perceived us with the prejudiced mind. Our history is a witness and reveals the bitter experiences and the ill-treatment which we have been receiving since the time immemorial and still it is continued by the modern civilization. The speaker in the poem exposes the modern civil society which is cultured and civilized. She is quiet determined to rise above all these hurdles and humiliations. The poem has deep undercurrents of the gender inequality and discrimination, injustice intentionally rendered to the black women on the false basis of black complexion. For so many centuries the black women have been facing the humiliation and obstacles in the every walk of life. They have been harassed and repressed on the ground of various cultural beliefs and national ethos projected by the white community and the patriarchal society respectively.

Maya Angelou underlines the deeply rooted and falsely practiced gender politics. The feminist critical theories to the literary studies have raised the voice and protest against these ages –old practices which deny the human rights to the black women all over the world. The poet has been seen trying to over through the burden of these cultural practices and false beliefs. Maya Angelou seems to be speaking on behalf of the entire black female community irrespective of national boundaries. She is trying to assert the gender sensitivity and sensibility. Whenever the women behave with assertion and confidence the male

12 4	Shri. Chikram Manoj Wamanrao	Growth and Distribution of Population in Osmanabad District	Maharashtra Bhugolshastra Sanshodhan Patrika	2021	0971-6785
---------	------------------------------------	--	---	------	-----------

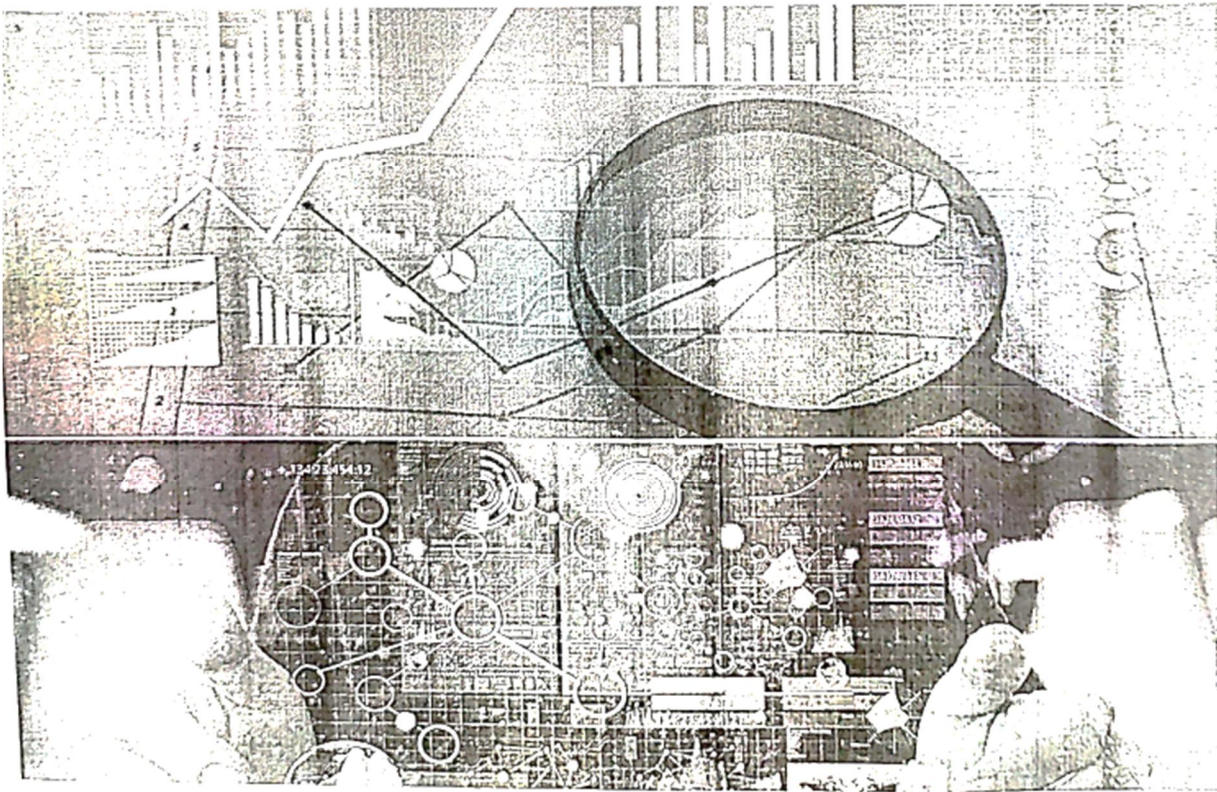
Dr
the
anc
an
Th
dis
are
are
by
of
Or
the

12 5	Dr. Ramhari Nagtilak	Effect of selected yogic asanas and Pranayams on the confidence of people	Contemporary Research in India	2021	2231-2137
---------	-------------------------	---	-----------------------------------	------	-----------

One Day International Online Conference
on
"Researches in 21st Century - A Global Perspective"

Organised by
College of Education, Barshi
Dist. Solapur (Maharashtra, India)

CONTEMPORARY RESEARCH IN INDIA (ISSN 2231-2137): SPECIAL ISSUE : MAY, 2021

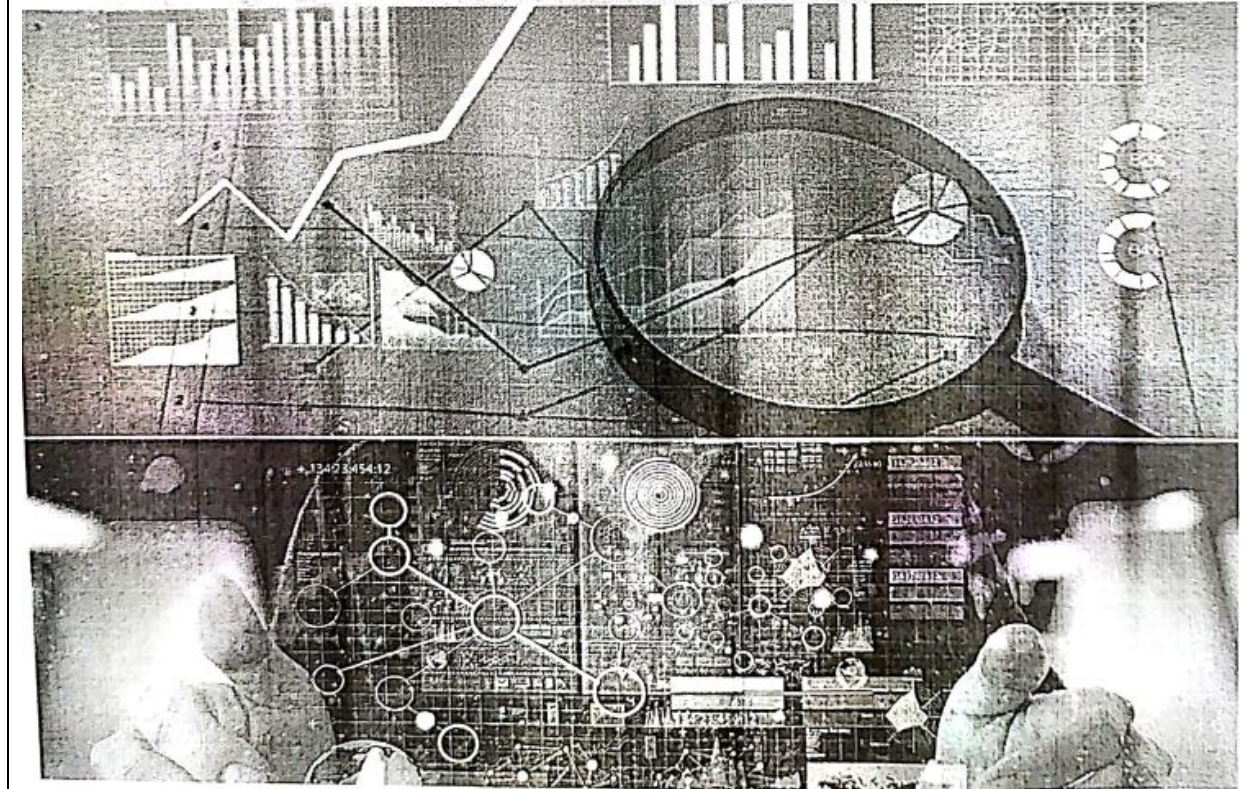
27	कोरोना काळातध्ये बी. एड्. अभ्यासक्रमातील अध्यापन कौशल्यवृद्धी प्रात्यक्षिक कार्यपुर्ती ऑनलाईन पध्दतीने करताना २१ व्या शतकातील कौशल्य विकसन निर्मितीचा अभ्यास डॉ. पांडुरे विद्युलता शानेश्वर आणि श्रीमती. जोगदकर सुनिता	319
28	बार्शी तालुक्यातील माध्यमिक स्तरावर गणित विषयाचे शैक्षणिक तंत्रज्ञानाद्वारे अध्यापन करताना येणाऱ्या समस्यांचा चिकित्सक अभ्यास जयश्री सुब्रीव पिंपरकर	323
29	Effect of Selected Yogic Asanas and Pranayams on Self Confidence of People Dr. Rambhari Shivaji Nagtilak	326
30	ग्रामीण भागातील माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांना विज्ञान विषयामध्ये येणाऱ्या समस्यांचा चिकित्सक अभ्यास डॉ. शशिकांत लक्ष्मण तांबे	329
31	To Study The Effectiveness of Yoga Training on Mental and Physical Development of Students from Shri. Shivaji Mahavidyalaya Dr. V. S. Nimbalkar	331
32	Stuy of Women Empowerment Cell for Women Empowerment Development in D.T.Ed. Trenee Teachers Prof. Smita Survase	334
33	Use of Re-engineering Library Services in Digital Era Prof. Gavali A. B.	336
34	उच्च शिक्षणातील प्रगत संशोधनाची दिशा डॉ. राजशेखर हिरेमठ	339
35	Best Research Paper Award	342

12 6	Dr Vijay Nimbalkar	To study effectiveness of yoga training on mental and physical development in students	Contemporary Research in India	2021	2231-2137
---------	-----------------------	--	-----------------------------------	------	-----------

One Day International Online Conference
on
"Researches in 21st Century - A Global Perspective"

Organised by
College of Education, Barshi
Dist. Solapur (Maharashtra, India)

CONTEMPORARY RESEARCH IN INDIA (ISSN 2231-2137): SPECIAL ISSUE : MAY, 2021

27	कोरोना काळातध्ये बी. एड्. अभ्यासक्रमातील अध्यापन कौशल्यवृद्धी प्रालयकृतिक कार्यपूती ऑनलाईन पध्दतीने करताना २१ व्या शतकातील कौशल्य विकसन निर्मितीचा अभ्यास डॉ. पांडुरे विद्युलता शानेश्वर आणि श्रीमती. जोगदकर सुनिता	319
28	बार्शी तातुनयातील माध्यमिक स्तरावर गणित विषयाचे शैक्षणिक तंत्रज्ञानाद्वारे अध्यापन करताना येणाऱ्या समस्यांचा चिकित्सक अभ्यास जयश्री सुग्रीव विपरकर	323
29	Effect of Selected Yogic Asanas and Pranayams on Self Confidence of People Dr. Rambhari Shivaji Nagtilak	326
30	ग्रामोण भागातील माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांना विज्ञान विषयामध्ये येणाऱ्या समस्यांचा चिकित्सक अभ्यास डॉ. शशिकंत लक्ष्मण तांबे	329
31	To Study The Effectiveness of Yoga Training on Mental and Physical Development of Students from Shri. Shivaji Mahavidyalaya Dr. V. S. Nimbalkar	331
32	Stuy of Women Empowerment Cell for Women Empowerment Development in D.T.Ed. Trenee Teachers Prof. Smita Survase	334
33	Use of Re-engineering Library Services in Digital Era Prof. Gavali A. B.	336
34	उच्च शिक्षणातील प्रगत संशोधनाची दिशा डॉ. राजशेखर हिरेमठ	339
35	Best Research Paper Award	342

EFFECT OF SELECTED YOGIC ASANAS AND PRANAYAMS ON SELF CONFIDENCE OF PEOPLE

Dr. Rambhari Shivaji Nagtilak, Sbi Shree Mahavidyalay, Barshi

Introduction

First detected in the Chinese city Wuhan in late 2019. The number of infected people and consequent deaths have increased dramatically as a result of rapid viral infections across the globe. The elderly and those with underlying medical conditions are at an increased risk of developing COVID-19. Creating underlying medical conditions and weaken immune systems making them more vulnerable to infections. Pharmacological and non-pharmacological immune-modulatory interventions, empowered to combat such pathogens, are being discovered through intensified experimentation.

Traditional Indian health practices such as Yoga, Siddha, Ayurveda and homeopathy have been known to prevent, treat and control several diseases. These practices are 5000 years old and have been cited in ancient Indian literature. Yoga is one of the widely accepted and structured lifestyle practices which promotes the integration of the mind, body and soul. These practices are known to have a strong influence on the psychology and immune system [

The Common Yoga Protocol was proposed by the Indian government for International Yoga Day. This Protocol includes all the aspects of Yoga practice, for instance postures (*Asanas*), breathing techniques (*Pranayama*). Yoga has been shown to exert health promoting effects by influencing the neuro-psycho-immune capacity through the improvement of psychological balance. Therefore, the Common Yoga Protocol can be universally adopted as a recourse to modify the lifestyle of every age group and to provide mental and physical health benefits during the pandemic outbreak. Thus, we advocate the practice of the Common Yoga Protocol for risk reduction of COVID-19, as it may be useful for the enhancement of immunity and to combat

anxiety, glucose, hypertension and stress induced by the pandemic.

Yoga during the pandemic

It helps us build a strong physical, mental and spiritual health system. When combined with breathing and meditation, it acts as the best element to take care of our mind, body and soul. There are different forms of yoga that can help us to stay physically strong and mentally balanced.

As the country battles the Covid-19 pandemic on a war-footing, India's traditional system of Yoga has been established as a means to boost immunity, improve overall health and well being. Lack of proper sleep, poor nutrition, and leading a stressful life, all lead to a weakened immune system and vulnerability to sickness.

A consistent yoga practice – along with certain poses in particular – can even boost the beauty and glow on our face

You do not have to be born beautiful. You can acquire a beautiful, supple, glowing and flawless skin by treating yourself from inside through a selection of yoga postures and exercises rather than relying on expensive cosmetics. In this fast-moving world where one hardly gets any time to take care of oneself. Here I suggest a couple of yoga routines and food regimen that you can follow to maintain your immunity.

Pranayam during the pandemic

You can enhance your beauty with yoga by incorporating strict guidelines in your daily life. Pranayam aids you in reversing the signs of ageing including wrinkles, saggy skin, crow's feet and fine lines amongst others. Pranayam also

helps to purify the blood because of the increased intake of oxygen, which is very crucial for improving immunity.

12 7	Dr. Vijayashri Vitthal Gawali	Nav Sanskrutiche Janak Mahatma Jyotirao Phule, Karya Ani Kartutva.	2021	2278-9308
---------	----------------------------------	---	------	-----------

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal

Impact Factor - (SJIF) -7.675, Issue NO, 280 (CCLXXVI) A

ISSN :

2278-9308

April,
2021

नवसंस्कृतीचे जनक महात्मा जोतीराव फुले: कार्य आणि कर्तृत्व

प्रा. विजयश्री गवळी

मराठी विभाग, श्री शिवाजी महाविद्यालय, बारशी, जि. सोलापूर

प्रस्तावना :-

महात्मा फुले यांचे क्रांतिकारक कार्य समाजाच्या अनेक अंगांचा विकास करणारे ठरले आहे. पण यासाठी त्यांना तत्कालीन ब्रिटिशांशी आणि स्वकीय ब्राम्हणशाहीसाठी सतत लढावे लागले. विचार समजावून घेऊन त्यावर कृती करण्यासाठी आवश्यक असणारे संख्याबळही महात्मा फुले यांचजवळ नव्हते. बहुतांश लोक केवळ भितीपोटी ब्राम्हणांची धार्मिक, बौद्धिक, आर्थिकही गुलामगिरी सहन करीत होते. त्यामुळे त्या काळाच्या पार्श्वभूमीवर फुले यांचे कार्य किती महत्त्वाचे आहे याचा उलगडा होतो.

डॉ. ज.रा. शिंदे यांनी याबद्दल —‘महात्मा फुल्यांचे सामाजिक व राजकीय विचार’ हा प्रबंध लिहून अतिशय क्लोचित असे विचार मांडले आहेत. ते म्हणतात ‘महाराष्ट्रात जोतीराव फुले हे या उपप्रवाहाचे एक महान प्रवर्तक म्हटले पाहिजेत. उपेक्षित जन—सामान्यांच्या भावनाप्रतिसादाचे बऱ्याच अंशी यथायोग्य प्रतिनिधीत्व त्यांनी केले. असहाय्यता, भीती, आकांक्षा, अधुनमधून उफाळणाऱ्या प्रतिशोधाच्या, बंडाच्या ज्वाला या सान्यांचा एकच गोंधळ १९ व्या शतात जनसामान्यांच्या मनास ग्रासत होता. फुल्यांनी या गोंधळलेल्या विचित्र अवस्थेचे प्रतिनिधीत्व तर केलेच, पण त्यापुढे जाऊन बऱ्याच अंशी त्यांचे सखोल शास्त्रीय विश्लेषण केले व त्यावर निःसंकोचपणे आपल्या कुवतीप्रमाणे जहरी उपायही सुचविले. उपेक्षित, शोषित समाजाच्या अस्मितेचा त्यांनी शोध घेतला. कालबाह्य धर्मकल्पना व अंधश्रद्धावर रेलून असलेली सरंजामी साच्यातील आर्थिक—सामाजिक व्यवस्था आणि ब्रिटिशांनी त्यावर मोजक्या भांडवली संबंधाचे कलम करून स्वहितार्थ निर्मिलेली व जोपासलेली वासाहातिक शोषणयंत्रणा या दोहोंचा एकत्रित बळी जी उपेक्षित, शोषित कष्टकरी ग्रामीण जनता तिच्याशी कुल्यांनी स्वतः स एकरूप करून घेतले’^१.

महात्मा फुले यांचे शेतकऱ्यांविषयी विचार तत्कालीन पार्श्वभूमीवरच नव्हे तर आजही अतिशय वास्तवदर्शी आणि क्रांतिकारकच म्हणावे लागतील. मध्ये शतकांचा प्रवास झाला तरी शेतकऱ्यांची दुर्दशा काही थांबायला तयार नाही. तपशील थोडासा जरूर बदलला असेल परंतु त्यांचे मूळचे शोषणाचे दुखणे, निसर्गाची अवकृपा, ती आहे आणि तशीच आहे.

पां.वा. गाडगीळ यांनी याबद्दल म्हटले आहे “अंगी पात्रता नसताना पिढयापिढया ब्राम्हणांना समाजावर वर्चस्व मिळाले आणि ब्राम्हणात मुजोरी व बहुजन समाजात गुलामगिरी या भावना पसरल्या, मूरल्या. पेशवाईत ब्राम्हणांच्या हाती राजसत्ता झाल्यावर ही परिस्थिती आणखी बिघडली. पण पेशवाईमागून आलेल्या व समतेचा प्रसार करणाऱ्या इंग्रजांनी ही परिस्थिती न बदलता ती आणखी दृढ केली. म्हणून मग जोतीरावांनी हातात ‘असूड’ घेऊन इंग्रजांचीही खरडपट्टी काढली.^२ हे सारे सांगण्यामागे, महात्मा फुले यांचा तळमळीचा उद्देश हाच होता की शेतकऱ्यांनी आणि बहुजनांनी शहाणे होणे आवश्यक आहे. केवळ आपल्याला काळ अनुकूल नाही अशी दैववादी विचारसरणी ठेवण्यापेक्षा शिकून शहाणे व्हा व मानसिक गुलामगिरी झुगारून देऊन गमना मिळवा. शेती आणि उद्योग वाढवा असे काळजीने सांगितले.

12 8	Dr. Vijayashri Vitthal Gawali	Bhaurav Patil Yanche Sheti Vishayak Vichar Va Karya.	2021	2230-9578
---------	----------------------------------	--	------	-----------

*'Journal of Research & Development' A Multidisciplinary International Level Referred and Peer Reviewed Journal,
Impact Factor-7.265, ISSN: 2230-9578, 30 October 2021, Volume-12, Issue-15
Agriculture and Rural Development: Strategic Issues and Reform Options*

भाऊराव पाटील यांचे शेतीविषयक विचार व कार्य

प्रा. विजयश्री गवळी

श्री शिवाजी महाविद्यालय, बाशी

vijayashrigawali@gmail.com

प्रस्तावना :-

कर्मवीर भाऊराव पाटील हे थोर व्यवहारी शिक्षणतज्ञ, क्रियाशील ज्ञानमहर्षी आहेत. ऋषिमुनींचा द्रष्टेपणा त्यांच्याकडे होता म्हणूनच शिक्षणप्रसाराने अहिसक क्रांती कशी होईल आणि सामाजिक समता कशी प्रस्थापित होईल हे स्वप्न त्यांनी पाहिले. पन्नास वर्षांनंतर त्यांच्या प्रयत्नाला यश मिळालेले होते. परंतु आज त्यांचे स्वप्न साकार झालेले पहावयास मिळते आहे. व्यावहारिक दृष्टी असणारे ते कर्मयोगी असून भारतातील लोकोत्तर असे महापुरुष आहेत. त्यांनी आपले कार्य करताना सरकारवर विसंबून न राहता सर्वसामान्य माणसाच्या मदतीने, त्यांना आपल्या कार्यात सामील करून घेऊन हे कार्य पुढे नेले. शेतकऱ्यांच्या मुलांच्या हातात खडू देऊन, लेखणी देऊन औत आणि दौत यांचा संगम साधून शेती आणि गती यांचा मिलाफ घडविला.

बहुजन समाजातील मुलांना शिक्षणाबरोबरच कष्टाने, स्वावलंबी घडविले, स्वाभिमानी बनवले. त्यामुळे रयतशिक्षण संस्थेतील त्यांचे विद्यार्थी आज विविध उच्चस्थ पदावर असून कर्मवीरांच्या विचारांचा वारसा जपताहेत.

आजोबांकडून शेतीचा वारसा :-

भाऊराव हे प्रथम शेतीतज्ञ व नंतर शिक्षणतज्ञ म्हणून ग्रामीण जनतेच्या गळ्यातील ताईत झालेले होते. कर्मवीरांना आजोबांकडून शेतीचा वारसा मिळाला होता. आजोबांनी स्वतःची अर्धा एकर जमीन भावाला देऊन त्यांच्याकडून दीड एकर माळरान घेऊन त्याचे सुपीक जमीनीत रुपांतर केले होते. हे भाऊरावांनी पाहिले होते. पुढे हाच वारसा रयत शिक्षण संस्थेच्या 'कमवा शिका' योजनेत विद्यार्थ्यांना कष्ट करून स्वावलंबी बनविण्यासाठी त्यांनी वापरला. सातारा येथे चार भिंतीच्या पायथ्याशी डोंगर फोडून सपाट करून, कातळावर गाळ पसरून दृष्ट लागेल अशी केळीची बाग फुलविली. रयत-शिक्षण संस्थेत विविध ठिकाणी शिक्षण घेणाऱ्या लाखो मुलांच्या ओसाड जीवनात भाऊरावांनी नंदनवन फुलवले.

शेतीचे प्रयोग-

कर्मवीर अण्णा प्रथम हाडाचे शेतकरी होते हे त्यांनी केलेल्या शेतीच्या प्रयोगावरून व शेतीत घेतल्या जाणाऱ्या उत्पादनावरून लक्षात येते. त्यामुळे अनंत कृषी पदव्या त्यांच्यासमोर काहीच नाहीत हे सिद्ध होते. जेव्हा शेतीबद्दल काहीच गाजावाजा नव्हता तेव्हा अण्णांनी शिक्षणाबरोबर शेती सुधारण्याचे कार्य हाती घेतले होते. संस्थेच्या शेतीत छोटे बंधारे निर्माण करून त्याखाली विहीर खोदण्याचे तंत्र अवलंबिले, पाण्याचे महत्व पटवून बागायती शेतीची महतीही सांगितली. तेव्हा लोकांनी माहित नसलेली कोबी, नवलकोल, कॉलीफ्लॉवर, टोमॅटो ही पिके धणिनिच्या बागेत घेण्याचा पायंडा पाडला. तेथेच ऊसाचे विक्रमी पीक घेऊन (एकरी 110 क्विंटल) उत्पादन वाढविले. बोर्डिंगच्या शेतात बोरे, चिंचा, शेवगा, पपई लावून त्याची चव काय असते, आहारात त्यांचे महत्व काय असते हे विद्यार्थ्यांना समजावून सांगितले. अण्णांना उपजतच शेतीची आवड असल्याने धणिनिच्या बागेत विद्यार्थ्यांच्या सहकार्याने शेतीचे विविध प्रयोग करून दाखवले. नारळ, केळी यांची लागवड चार भिंतीच्या डोंगर उतारणीवर करून शेतीप्रदर्शनात पारितोषिक मिळवले. विद्यार्थ्यांसाठी कॅम्प म्युनिसिपालिटीकडून शेती मिळविली. फलटन लॉज भोवतालच्या चढउताराच्या जमीनीवर भाजीपाला पिकवला. पुढे संस्थेसाठी म्हणून ज्या जमिनी (अष्टे, कुसूर, रुकडी, अहमदनगर जिल्ह्यातील वडाळा) मिळाल्या तेथेही विद्यार्थ्यांकडून शेती करवून घेतली. देवापूरला 100 एकर शेती कसण्यासाठी मिळविली. देवापूर व आसपासच्या शेतकऱ्यांसाठी 'सहकारी पतपेढ्या' स्थापिल्या. म्हसवडजवळील राजेवाडी तलावातील गाळाच्या जमिनीत 'सामुदायिक शेती' कसण्यासाठी शेतकऱ्यांना प्रोत्साहन दिले.

टाटा ट्रस्टच्या आर्थिक मदतीमुळे त्या भागातील शेतकऱ्यांचा सर्वांगीण विकास घडवून आणण्यासाठी प्रयोग केला. नगर मधील विठ्ठलगव विखे, कोपरगावचे गणपतराव औताडे, शंकराव काळे या नेत्यांशी भेट झाल्यावर सहकाराच्या माध्यमातून सहकारी कारखाने उभारून सहकाराचे तत्व प्रत्यक्ष कृतीत आणले कर्मवीरांच्या द्रष्टेपणामुळेच नगर जिल्ह्याचा शैक्षणिक व आर्थिक विकास झाला.'

प्रत्येक विद्यार्थ्यांना स्वाभिमानी, स्वावलंबी, नागरिक घडविण्याचे एक तंत्र धणिनिच्या बागेत अवलंबिले. 'गाव तेथे शाळा व शाळा तेथे वसतिगृह, वसतिगृह तेथे शेती, शेती तेथे विहीर. मुलांनी शिकायचे व वसतिगृहात

12 9	Dr. Shriram Hanumant Vaidya	21 सी सदी के ह िंदी साह त्य लेखन में उषा यादव की भूसमका	2021	2582- 5429
---------	-----------------------------------	--	------	------------

Akshara Multidisciplinary Research Journal

Peer-Reviewed & Refereed International Research Journal

E- ISSN 2582-5429

SJIF Impact- 5.54

September 2021, Special Issue 02, Vol. VI

Akshara Multidisciplinary Research Journal

Peer-Reviewed & Refereed International Research Journal

September 2021

Special Issue 02 Vol. VI

21 वीं सदी के हिंदी साहित्य में महिला लेखन की भूमिका

अतिथि संपादक

डॉ. राजेंद्र उमेकर

प्रचार्य

बी.एस.पाटील कॉलेज, परतवाडा

कार्यकारी संपादक

डॉ. गजानन चव्हाण

प्रधान सचिव

महाराष्ट्र हिंदी परिषद

प्रो. डॉ. जिजाबराव पाटील

अध्यक्ष

महाराष्ट्र हिंदी परिषद

प्रो. डॉ. अरुण घोरे

हिंदी विभागाध्यक्ष

बी.एस.पाटील कॉलेज, परतवाडा

Akshara Publication

Plot No 143 Professors colony,

Near Biyani School, Jamner Road, Bhusawal Dist Jalgaon (Maharashtra)425201

Sr.No	Title of the Paper & Author's Name	Pg.No
33	इक्कीसवीं सदी की कहानियों में स्त्री विमर्श - प्रा. डॉ. शालिनी ब. वाटाणे	109
34	21वीं सदी के हिंदी कहानी लेखन में राजी सेठ की भूमिका- डॉ. विनय एस. चौधरी	111
35	जीवन की सच्चाई को व्यक्त करती ममता कालिया जी की कहानियाँ -डॉ. कल्पना राजेंद्र पाटिल	114
36	21 वीं सदी के महिला उपन्यासकारों के साहित्य में चित्रित नारी विद्रोह -डॉ. प्रेमा विश्वनाथ गाडवी	117
37	सुशीला टाकभौर के काव्य में नारी चित्रण- डॉ. बाळासाहेब पगारे	120
38	स्त्री संघर्ष का जीवंत दस्तावेज 'कठगुलाब' -डॉ.मधुकर लक्ष्मण डोंगरे	123
39	२१ वीं सदी के हिंदी साहित्य में महिला लेखन की भूमिका 'अन्या से अनन्या' के विशेष संदर्भ में – डॉ.सरोज पाटील	125
40	मृगाल पाण्डे के साहित्य में कामकाजी नारियों की स्थिति -डॉ. पूनम त्रिवेदी	128
41	नासिरा शर्मा के 'पारिजात' उपन्यास में रिश्तों का यथार्थ- डॉ. राजेंद्र काशिनाथ बाविस्कर	131
42	पति-पत्नी के टूटते रिश्तों की कहानी - ' एक कहानी यह भी ' – डॉ. संजय विक्रम ढोडरे / सुनील लक्ष्मण वळवी	135
43	दिशाहीन युवा की दास्तान – 'पत्ताखोर' : मधु काँकरिया- डॉ. पिरू आर. गवळी	139
44	'किन्नरों की ज़िन्दगी का दर्पण - अस्तित्व की तलाश में सिमरन'- डॉ. प्रकाश कृष्णदेव धुमाल	143
45	उषा प्रियंवदा के उपन्यासों में चित्रित नई सामाजिक स्थिति एवं बदलते नैतिक मूल्य – डॉ. गीतिका एस. तंवर	148
46	मृदुला गर्ग के उपन्यास 'कठगुलाब' में स्त्री विमर्श- डॉ. अर्शिया सैयदअफसर अली	151
47	भाषा, शिल्प, सौंदर्य और आस्वाद की अभिनव कवयित्री 'अनामिका' -डॉ. सजित खांडेकर	154
48	२१ वीं सदी की हिन्दी कवयित्रियों के काव्य में नारी चित्रण- डॉ. सहदेव वर्षारानी निवृत्तीराव	157
49	डॉ. नीरजा माधव की कहानी 'बेठन' में शैक्षिक समस्या- डॉ. रेविता बलभीम कावळे	160
50	इक्कीसवीं सदी की हिंदी कविता में स्त्री- डॉ. मालती धोंडोपन्त शिंदे	163
51	तृणा मुकर्जी कृत 'आगाज़' काव्य संग्रह का समीक्षात्मक अध्ययन - डॉ. सुमेध पी. नागदेवे	165
52	ममता कालिया का 'दौड़' उपन्यास: इक्कीसवीं सदी का दर्पण- डॉ. अशोक आनंदराव साळुंखे	168
53	राजी सेठ की कहानियों में समसामयिकता बोध- डॉ. रत्ना शर्मा	170
54	'हत्या' कहानी में किसान-त्रासदी- डॉ. ज्ञानेश्वर गाडे	173
55	अलका पाठक का व्यंग्य शिखर वार्ता- डॉ. अंशुमान ब. मिश्र	176
56	मृदुला गर्ग के 'मीरा नाची' कहानी संग्रह में नारी विमर्श- डॉ. वनिता त्र्यंबक पवार - निकम	179
57	21 वीं सदी का महिला कथा लेखन- प्रो. डॉ. सुरेखा प्रेमचंद मंत्री	182
58	रमणिका गुप्ता के 'सीता और मौसी' उपन्यासों में चित्रित नारी संघर्ष की गाथा-डॉ. रघुनाथ ना. वाकळे	185
59	वेश्या जीवन की व्यथा : 'सलाम आखिरी'- डॉ. कांबळे सुरेंद्रनाथ भानुदासराव	188
60	ममता कालिया की कहानियों में नारी जीवन - डॉ. अजित चुनिलाल चव्हाण	190
61	२१ वीं सदी के हिंदी साहित्य में महिला लेखन की भूमिका- प्रा. अनिता किसन पाटोळे	193
62	२१ वीं सदी के हिंदी साहित्य लेखन में उषा यादव की भूमिका- डॉ. वैद्य श्रीराम हनुमंत	195
63	२१ वीं सदी के हिंदी साहित्य में महिला लेखन की भूमिका और प्रतिरोध -डॉ.घनश्याम वि. ताडेवार	198
64	प्रभा खेतान के उपन्यास में महिला लेखन की भूमिका-डॉ.गजानन गणपत वानखडे	202
65	मैत्रेयी पुष्पा के उपन्यास में नारी विमर्श ('चाक उपन्यास के विशेष संदर्भ में') - डॉ.अनिता भिमराव काकडे (चव्हाण)	204

डॉ. श्रीराम हनुमंत वैद्य

श्री शिवाजी महाविद्यालय, बांशी

Mob.No. 9657243507 Email- svaidya2012@gmail.com

साहित्य समाज में न केवल आधारभूत वस्तु या घटनाओं को चित्रित करता है बल्कि उस आधार पर वस्तु या घटनाओं की यथार्थ संवेदना को तीव्र करके उसे बदलने की प्रेरणा देता है। साहित्य केवल व्यक्ति का भोगा हुआ यथार्थ मात्र नहीं अपितु अनुभूत सत्य भी है। आज अनेक लेखिकाएं सभी विषयों पर कलम चला रही हैं। उन्हें बदलते सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक और सांस्कृतिक परिवेश ने लेखन के लिए प्रेरित किया है। उन्होंने भोगे हुए यथार्थ एवं अर्थहीन संस्कारों का खुलेआम विरोध किया है। अनेक लेखिकाओं ने नारी जीवन से जुड़े विषयों को लेकर हस्तक्षेप भी किया है। उसी विषय को अपने साहित्य का आधार बनाकर अधिक मजबूती से समाज के सामने प्रस्तुत कर रही है। महिला लेखिकाओं ने न केवल नारी विमर्श पर अपना लक्ष्य केंद्रित किया है बल्कि विचार, गहन चिंतन, अध्ययन और अनुभूत सत्य के आधार पर विश्व में घटित सभी विषयों पर अपनी भावनाओं को अभिव्यक्त किया है। कई बार महिला लेखन पर नारी गंध का आरोप लगाया जाता है। इस विषय में चित्रा मुदगल का मत उल्लेखनीय है-“अक्सर महिला लेखन पर नारी गंध का आरोप लगाया जाता है। यह आरोप उनके खिलाफ एक सोची समझी साजिश है। खुशी की बात है कि महिला कलाकारों पर इस लफ्फाजी का कोई असर नहीं पड़ा। महिलाओं का गत एक दशक का लेखन स्वयं इस बात का प्रमाण। लेखन में औरत पर और नारी गंध का आरोप भेदभाव पूर्ण और सामंती विचार है। जिस प्रकार पुरानी कथाओं में राक्षसों को मनुष्य की गंध आती थी, उसी तरह आज के समीक्षकों के नथुनों में सारी गंध समा गई है।”^१ इस कथन में चित्रा जी ने जो कहा है वह सत्य है किंतु वर्तमान परिस्थितियां अब बदल चुकी हैं। वैश्वीकरण के इस युग में महिला लेखिकाओं ने लेखन के क्षेत्र में पुरुषों के समान या उससे अधिक क्षमता के साथ अपनी विशिष्ट अनुभूति को चित्रित कर रही है। भावनाओं की कोमलता और अभिव्यक्ति की कलात्मकता तो उन्हें प्रकृति से उपहार के रूप में मिली। इस आधार पर मानना होगा कि महिला लेखन साहित्य में लेखिका उनका प्रभाव पुरुषों की अपेक्षा अधिक है।

हिंदी साहित्य लेखन में लेखिकाओं की संख्या लक्षणीय रही है। उनमें प्रमुख रूप से शिवानी, मालती जोशी, मृदुला गर्ग, प्रभा खेतान, नसीरा शर्मा, मन्नु भंडारी, उषा प्रियंवदा, कृष्णा सोबती, मृणाल, ममता कालिया, कुसुम अंसल, उषा यादव आदि महिला रचनाकारों की प्रमुख श्रृंखला है। हिंदी साहित्य महिला लेखन परंपरा में उषा यादव का स्थान अहम है। उन्होंने कविता कहानी, उपन्यास, नाटक, जीवनी, बाल साहित्य आदि विविध विधाओं में साहित्य सृजन किया है। उनमें प्रकाश की ओर, एक और अहल्या, धूप का टुकड़ा, आंखों का आकाश, कितने नीलकंठ, कथांतर, अमावस की रात, काहे री नलिनी, नन्ही लाल चुन्नी, महालया, दीप अकेला आदि प्रमुख उपन्यास हैं। कहानी संग्रह में टुकड़े-टुकड़े, सपनों का इंद्रधनुष, जाने कितने कैक्टस, चांदी की हसली, सुनो जयंती आदि महत्वपूर्ण कहानी संग्रह हैं। उन्होंने सागर मंथन यह एकमात्र नाटक लिखा है। हिंदी की महिला उपन्यास कारों की मानवीय संवेदना और प्राचीन भारतीय कला एवं संस्कृति यह आलोचनात्मक ग्रंथ प्रकाशित किया है।

एक सफल साहित्यकार समाज के हर घटनाओं पर लक्ष्य केंद्रित करते हुए अपनी लेखनी द्वारा विश्व पटल पर रखता है। वे समाज की मानसिकता एवं उनका दृष्टिकोण से अवगत कराना अपना कर्तव्य समझते हैं। उषा यादव जी ने अपना कर्तव्य निभाते समय विभिन्न क्षेत्रों में लेखनी चलाई है। उनके लेखनी का मुख्य केंद्र स्त्री रहा है। उन्होंने स्त्री समस्या एवं शोषण के विविध पहलुओं को पहचानकर उसके कारणों की खोज करके विस्तृत रूप से समाज के सामने रखा। उन्होंने स्त्री समस्याओं का केवल विस्तृत वर्णन ही नहीं किया है बल्कि उनके सभी पात्र अपनी समस्याओं का डटकर मुकाबला करते हैं। उषा यादव ने अपने संपूर्ण साहित्य में सामाजिक विकृति एवं कुंठाओं साथ साथ स्त्री समस्याओं को सर्वसम्मुख रखा है। उन्होंने पारिवारिक समस्या, वेश्या व्यवसाय की समस्या, आर्थिक अभाव की समस्या, अनैतिक संबंध की समस्या, मूल्य विघटन की समस्या, अनमेल विवाह की समस्या, भ्रष्टाचार की समस्या, रूढ़ि- परंपराओं की समस्या, अंधश्रद्धा की समस्या, महानगरीय समस्या, पुरुष प्रधान संस्कृति की समस्या आदि प्रमुख समस्याओं के साथ साहित्य में ऊहापोह किया है।

13 0	Dr. Sarwade Gunvant Mukund	Agriculture Sector in Indian Economy	2021	0976-0377
---------	----------------------------------	---	------	-----------

RNI. MAHMUL02805/2010/33461
Interlink Research Analysis

IMPACT FACTOR
6.20

ISSN 0976-0377

Issue : XXIV, Vol. VI, July 2021 To Dec. 2021 24

Agriculture Sector in Indian Economy

Dr. Gunvant Mukund Sarwade

Dept. of Geography,

Shri. Shivaji Mahavidyalaya,

Barshi, Dist. Solapur.

4

Research Paper - Geography

ABSTRACT

Agriculture sector also known as primary sector is essential for economic growth in any economy including India. It has emerged as the essential-growing sector in the global economy since independence. This sector contributing 13.7 per cent of GDP. In employment providing, this sector is occupying first place. Its respectable share in foreign direct investment (FDI) inflows as well as in total exports makes it the engine of economic growth. Keeping in above backdrop, the present study makes an analysis of agriculture sector in Indian economy. The study confirms that agriculture sector has achieved tremendous growth over the year in Indian economy. Besides, their contributions in GDP, employment and exports are also rising considerably. To maintain and accelerate the growth & contributions of this sector & to develop it as a true engine of economic growth, there is logic & rationale of complementary investments in physical infrastructure as well as in human capital.

Introduction :

Agriculture is the Primary sector of Economy. It makes direct use of natural resources. It is contrasted with secondary sector(producing manufactured & other processed goods) & the Tertiary sector (producing services). This sector is usually most important in less developed countries & typically less important in industrial countries. Until the industrial revolution, Vast majority of human population labored in agriculture. Pre Industrial agriculture was typically subsistent in which farmers raised most of their crop

13 1	Dr. Daivshala Chatrabhuj Rasal	डॉ अर्थिक शेतीविषयक यांचे आंबेडकर बाबासाहेब अध्ययन रान्चेविचा	2021	2230-9578
---------	--------------------------------------	--	------	-----------

Journal of Research & Development - A Multidisciplinary International Level Refereed and Peer Reviewed Journal
 Impact Factor-7.263, ISSN: 2230-9578, December 2021, Volume 12, Issue 24
 Mahatma Phule, Rajarshi Shahu Maharaj and Dr. B. R. Ambedkar - Thoughts and works

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शेतीविषयक आर्थिक विचारांचे अध्ययन

श्री. एच. व्ही. केळे डॉ. डी. सी. रसाळ
 १ अर्थशास्त्र विभाग कर्मवीर बाबासाहेब जगदाळे महाविद्यालय, वार्शी, जि. उस्मानाबाद.
 २ अर्थशास्त्र विभाग कर्मवीर बाबासाहेब जगदाळे महाविद्यालय, वार्शी, जि. उस्मानाबाद
 इमेल. harichandra1july@gmail.com

प्रस्तावना

भारताच्या स्वातंत्र्यानंतर भारतीय राजकारण, अर्थकारण, धर्मकारण, समाजकारण यांवर ज्या लोकांचा प्रभाव पडला त्यात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे नाव हे अग्रस्थानी दिसून येते. भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार, लोकशाहीचे पुरस्कर्ते, सामाजिक चळवळीचे प्रणेते, ग्रंथवेडे व्यक्तित्व, मानवी स्वातंत्र्याचे मुल्य जपणारे, खंबीर पत्रकार अशा वेगवेगळ्या स्वरूपाने भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची देशात आपल्या कर्तृत्वाचा ठसा उमटविला आहे.

भारतीय अर्थव्यवस्था ही कृषी क्षेत्रावर अवलंबून आहे. त्यामुळे भारतीय शेतीचा चिकीत्सक अभ्यास व्हावा, असे मत आंबेडकरांचे होते. भारतीय शेतीचे स्वरूप, भारतीय शेतीतील पीक पद्धती, कोणते पिक किती घ्यावे, जमीन धारणा कशी असावी, शेतसारा किती असावा, शेतीसाठी पतपुरवठा, शेतीसाठीची सावकारी, भाडेपट्टीने घेतलेल्या जमीनीचा काळ किती असावा, उत्पादन घटकांचे एकमेकांशी प्रमाण काय असावे. इ. प्रश्नांचा अभ्यास त्यांनी केला. तसेच या प्रश्नांच्या बाबतीत उपाय सुचवले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे थोर अर्थशास्त्रज्ञ होते. त्यांनी आपला पी.एच.डी शोधप्रबंध हा अर्थशास्त्र या विषयावर लिहिला. त्यांनी शेती आणि शेतकरी याची स्थिती कशामुळे दयनीय आहे, यावर सखोल अभ्यास करून १९१८ मध्ये The Journal of Indian Economic Society च्या अंकात Small Holdings in India and Their Remedies हा लेख लिहिला. तसेच या लेखात भारताच्या शेती प्रश्नांवरील मुलभूत समस्यांवर भाष्य होते

उद्दीष्टे

- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जमीन धारणा व शेतसारा याविषयीच्या विचारांचा अभ्यास करणे.
- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या आर्थिक विचारांचा अभ्यास करणे.
- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी खोती पध्दती विरुद्ध केलेल्या कार्याचा आढावा घेतला. संशोधन पध्दती प्रस्तुत शोधनिबंध हा प्रामुख्याने दु,यम साधन सामुग्रीवर आधारित असून त्यासाठी विविध दु,यम स्रोतांचा उपयोग केला आहे. त्यात विविध संदर्भग्रंथ, मासिके, पुस्तके, इंटरनेट, इ. साधनांचा वापर केला. शेतसारा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी शेतकर्यांकडून वसूल केल्या जाणारया शेतसा-याविषयी आपले विचार व्यक्त केलेले आहे. भारतात त्या काळी जमीनदारी प्रथा अस्तित्वात होती. जमीन कसण्यासाठी कुळाकडे तसेच शेतकर्यांकडे दिल्या जात होत्या. शेती ही सरकारी उत्पनाचा विचार न करता कुळा व शेतकर्यांकडून मोठया प्रमाणात शेतसारा वसूल केला जात असे. अशाप्रकारे वसूल केला जाणारा शेतसारयास आंबेडकरांचा विरोध होता. शेतसारा वसूल करणे, ठराविक कालावधीनंतर शेतसारा वाढविणे ही शेतकर्यांची लुट असून त्यामुळे शेतकर्यांच्या विकासात अडथळा येतो असे त्यांनी निदर्शनास आणून दिले. शेतसारा आकारणी ठरवून देण्यासाठी ब्रिटीश सरकारने "लॅंड रेव्हिन्यू कमीटी", नेमली. डॉ. आंबेडकरांनी या कमीटीची भेट घेवून चर्चा केली. तसेच १८ ऑगस्ट १९२५ ला शेतकर्यांचे प्रश्न, हा लेख केंसरीत प्रसिध्द करून शेतसारा विषयी आपली भूमिका स्पष्ट केली. त्यांनी त्यांच्या या लेखात म्हटले की, शेतीच्या निव्वळ काल्पनिक उत्पन्नाच्या अंदाजावरून सरसकट शेतसारा आकारणी गैर व अन्यायकारक आहे. खर्च वजा जाता रद्दहिल ते उत्पन्न असा ठोकताळा घेतला असला तरी खर्च आणि उत्पन्न यांचे प्रमाण सर्व सारखेच

15/11/16

13	Dr. V. M. Gurame	Text book of Physical chemistry BSc II	2021	978-81-952879-5-6
----	------------------	--	------	-------------------

90595-

As per Punyashlok Ahilyadevi Holkar Solapur
University's New Syllabus (CBCS)

(w.e.f. June, 2021)

B. Sc. Part III © Semester V
CHEMISTRY PAPER XII

**ANALYTICAL & INDUSTRIAL
PHYSICAL CHEMISTRY**

by

Dr. S. J. Naik

M. Sc., Ph.D.

Ex-Regional Director,
YCMOU, Pune & Solapur Region &
Ex. Principal, The New College,
Kolhapur & V. P. Mahavidyalaya, Kale.

Dr. V. M. Gurame

M. Sc., Ph.D.

Assistant Professor,
Department of Chemistry,
Shri Shivaji Mahavidyalaya,
Barshi. Dist. Solapur

PHADKE PUBLICATIONS

Distributed by : **PHADKE BOOK HOUSE**

☎ (0231) • 25 40 211 (6 Lines) || Phadke Bhavan,
Near Hari Mandir, Dudhali,
• Website - www.phadkebooks.in || KOLHAPUR - 416 012.
• E-mail - customersupport@phadkebooks.in

Pune Branch 'Shriphal Prasad', 415, Narayan Peth, Munjaba Lane,
Pune - 411 030. ♦ Telefax : (020) 244 82 951.

STATUTORY WARNING

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or utilized, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission in writing of the publisher or in accordance with the provision of the Copyright Act 1957 (as amended.) Any person who does an unauthorised act in relation to this publication may be liable to Criminal Prosecution and Civil Claims for damages. All legal disputes subject to Kolhapur Jurisdiction.

ISBN 978-81-952879-5-6

Code No. J 411

Price ₹ 40/-

First Edition as per New Syllabus : September, 2021

Published by ←

Mrs. Neha Mandar Phadke, For Phadke Publications,
1003/4, 'B', 'A' Ward, Ganasha Residency,
Flat No. 8, Shivaji Peth, Kolhapur.

Printed by ←

Shri. Dilip Chougule
Anand Offset Printers, Plot No. 24, Gala No. 12
Y. P. Powar Nagar, Kolhapur - 406008.
